

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Tvllii Ciceronis Ad M. Brvtvm, De Perfecto Oratore Liber, Qui dicitur Orator

Cicero, Marcus Tullius

Coloniae Agrippinae, 1623

M. Tvllii Ciceronis ad m. Brvtvm. Orator

[urn:nbn:de:bsz:31-116599](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-116599)

M. TVLLII
CICERONIS
AD M. BRVTVM.
O R A T O R.

Vtrum difficilius aut maius esset ne-
gare tibi sapius, idem roganti, an ef-
ficere id, quod rogares, diu multum-
que, Brute, dubitavi. Nam & ne-
gare ei, quem vnicè diligerem, cui-
que me carissimum esse sentirem, præsertim & iu-
sta petenti, & præclara cupienti, durum admo-
dum mihi videbatur: & suscipere tantam rem,
quantam nõ modo facultate cõse qui difficile esset,
sed etiam cogitatione cõplecti, vix arbitrabar ef-
se eius, qui vereretur reprehensionem doctorum at-
que prudentium. * quid enim est maius, quàm, cum
tãta sit inter oratores bonos dissimilitudo, iudica-
re qua sit optima species, & quasi figura dicendi?
Quod quoniam me sapius rogas, aggrediar, nõ tam
perficiundi spe, quàm experiundi voluntate. Malo
enim, cum studio tuo sim obsecutus, desiderari à
te prudentiam meam, quam, si id non fecerim, be-
neuolentiam. * Quæris igitur, id quæ iam sapius,
quod eloquentiæ genus probem maximè, & qua-
le mihi videatur illud, cui nihil addi possit, quod
ego summum & perfectissimum iudicem: In quo
vereor, ne, si id quod vis, scilicet cetero, eumque orator, in
quem

quem quæris, expressevero, tandem studia multorum: qui desperatione debilitati, experiri id nolent, quod se assequi posse dissidant. Sed par est, omnibus omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concupiverunt. Quod si quem aut natura sua, aut illa præstantis ingenij vi fortè deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis: teneat tamen eum cursum, quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est insecundis, tertijq; consistere.* Nam in poetis nõ Homero soli locus est (vt de Græci loquar) aut Archilochi, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos. Nec verò Aristotelem in philosophia deterruit à scribendo amplitudo Platonis: nec ipse Aristoteles admirabile quadam scientia, & copia cæterorum studia restrinxit.

5 *Nec solùm ab optimis studijs excellentes viri deterriti non sunt: sed ne opifices quidem se artibus suis remouerunt: qui aut Ialysi, quem Rhodi vidimus, non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari. Nec simulacro Iouis Olympij, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt quid efficere, aut quo progredi possent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusque genere laus, vt cum summamiraremur, inferiora tamè probaremus.* In oratoribus verò, Græcus quidem admirabile est, quantum inter omnes vnus excellat. At tamen cum esset Demosthenes, multi Oratores magni, & clari fuerunt, & antea

ORATOR.

tea fuerant, nec postea defecerunt. Quare non
 est, cur eorum qui se studio eloquentia dediderunt,
 spes infringatur, aut languescat industria. * Nam
 neque illud ipsum quod est optimum, desperan-
 dum est: & in praestantibus rebus magna sunt ea,
 qua sunt optimis proxima. Atque ego in summo
 oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse
 nemo fuit: non enim quero quis fuerit, sed quid
 sit illud, quo nihil possit esse praestantius, quod in
 perpetuitate dicendi non sapè, atque haud scio,
 an inquam, in aliqua autem parte eluceat ali-
 quando, idem apud alios densius, apud alios for-
 tasse rarius. Sed ego sic statuo, nihil esse in illo ge-
 nere tam pulchrum, quo non pulchrius id sit, unde
 illud, ut ex ore aliquo, quasi imago exprimat:ur:
 quod neque oculis, neque auribus, neque vilo sensu
 percipi potest, cogitatione tantum, & mente com-
 plectimur. * Itaque & Phidias simulacris, quibus
 nihil in illo genere perfectius videmus, & his pictu-
 ris, quas nominavi, cogitare tamen possumus pul-
 chriora. Nec verò ille artifex, cum faceret Iouis
 formam, aut Mineruae, contemplabatur aliquem,
 è quo similitudinem duceret, sed ipse in mente
 insidebat species pulchrius adinvenit quaedam,
 quam intuens, in eaque defixus, ad illius similitu-
 dinem artem, & manum dirigebat. * Vt igitur in
 formis, & figuris est aliquid perfectum, & excellens
 cuius ad excogitatum speciem imitando referuntur
 ea, quae sub oculos ipsa cadunt: sic perfecta eloquen-

10 *via speciem animo videmus, effigiem auribus quæri-*
mus. * Has rerū formas appellat ideas ille non in-
telligendi solum, sed etiam dicendi grauiſſimus au-
ctor, & magister Plato: eas que gigni negat, & ait,
semper esse, ac ratione, & intelligentia cōinerti: ce-
tera nasci, occidere, fluere, labi, nec diutius esse v-
no, & eodē statu. Quidquid est igitur de quo ratio-
 11 *ne & via disputetur, id est ad ultimam sui generis*
formam, speciemque redigendum. * Ac video hāc pri-
mam ingressiōem meam non ex oratoris disput-
ationibus ductam, sed ē media philosophia repetitā,
& eam quidem cum antiquam, tum subobscuram,
aut reprehensionis aliquid, aut certē admiratio-
nis habituram. Nam aut mirabuntur quid hæc
pertineant ad ea, que querimus: quibus satūsa-
ciet res ipsa cognita, vt non sine causa altē repeti-
 12 *ta videatur: aut reprehēdent, quod inſit at as vias*
indagemus, tritas relinquamus. * Ego autem & me
sapē noua videri dicere intelligo, cum per uetera
dicam, sed inaudit a plerisque: & fateor me orato-
rem, si modo sim, aut etiam quicumque sim, non ex
rhetorum officinis, sed ex Academię spacijs existi-
tisse: illa enim sunt, curricula multiplicium, vario-
rumque sermonum, in quibus Platonis primum
sunt impressa vēstigia: sed & huius, & aliorū philo-
sophorum disputationibus & exagitatū maximē
orator est, & adiutus: omnis enim vberat, & quasi
filia dicēdi ducta ab illis est: nec satū tamē instru-
ctā ad forenses causas, quas vt illi ipsi dicere sole-
 2 *bant,*

bant, a gestioribus musis reliquerunt. * sic eloquen- 13
 tia haec forensis spreta à philosophis, & repudiata,
 multa quidem illa adiumentis magnisq; caruit, sed
 tamen ornata verbu, atque sententijs iactationem
 habuit in populo, nec paucorum iudicium, reprehensionemq;
 pertinuit. Ita & doctus eloquentia popularis, & disertus
 elegans doctrina defuit. * Positum 14
 sit igitur in primis, quod post magis intelligetur, sine
 philosophia non posse effici quem querimus eloquentem.
 Non ut in ea tamen omnia sint, sed ut sic adiuuet,
 ut palaestrae histrionem: parua enim magis saepe
 rectissime consistuntur, nam nec latius, nec copiosius
 de magnis, varijsq; rebus sine philosophia potest quis-
 quam dicere. * Siquidem etiam in Phedro Plato 15
 hoc Periclem praestitisse: ceteris dicit oratoribus
 Socrates, quod à Anaxagora Physici fuerit adiutor:
 à quo censet eum, cum alia & praeterea quadam, &
 magnifica didicisset, ubi et secundum fuisse,
 gnarumq; (quod est eloquentia maximū) quibus ora-
 tionis modis quaq; animorum partes pellirentur.
 quod idem de Demosthene existimari potest, cuius
 ex epistolis intelligi licet, quam frequens fuerit Pla-
 tonis auditor. * Nec verò sine philosophorum disci- 16
 plina, genus & speciem cuiusq; rei cernere, neq; eam
 definiendo explicare, nec tribuere in partes possumus,
 nec iudicare qua vera, qua falsa sunt, neque cernere
 consequentia, repugnansia videre, ambigua distin-
 guere. Quid dicam de natura rerum, cuius cognitio
 magnam orationis suppeditat copiam? de vita, de
 officijs, de virtute, de moribus, sine multa earum

- 17 *se?* * Ad has tot, tantasq; res adhibenda sunt ornamenta innumerabilia: qua sola rûm quidem tradebantur ab ijs, qui dicendi numerabantur magistri. Quo fit, ut veram illam, & absolutam eloquentiam nemo consequatur: quod alia intelligendi, alia dicendi disciplina est, & ab alijs rerum, ab alijs verborum
- 18 doctrina quaeritur. * Itaque M. Antonius, cui vel primas eloquentiae patrum nostrorum tribuunt aetas, vir natura peracutus, & prudens, in eolibro quem unum reliquit, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem. Insidebat videlicet in eius mente species eloquentiae, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Vir autem acerrimo ingenio (sic enim fuit) multa, & in se, & in alijs desiderans, neminem planè, qui rectè appellari eloquens possit, videbat. * Quid si ille nec se, nec L.
- 19 Crassum eloquentem putavit, habuit profectò comprehensam animo quandam formam eloquentiae: cui quoniã nihil deerat, eor quibus aliquid, aut plura deerant, in eam formam non poterat includere. Inuestigemus hunc igitur, Brute, si possumus, quem nunquam vidit Antonius, aut qui omnino nullus unquam fuit: quem si imitari, atque exprimere non possumus; quod idem ille vix deo concessum esse dicebat, at tamen qualis esse debeat, poterimus fortasse dicere. * Tria sunt omnino genera dicendi, quibus in singulis quidam floruerunt, per a què
- 20 autem id quod volumus, per pauci in omnibus. Nam & grandiloqui, ut ita dicam, fuerunt, cum am-
pla

pla & sententiarum gravitate, & maiestate verborum, vel mentes, varij, copiosi, graves, ad permoveendos & commovendos animos instructi, & parati. quod is sum alij aspera, tristi, horrida oratione, neque perfecta, neque conclusa: alij levi, & instructa, & terminata sum consecuti. * Et contra tenues, acuti, omnia docentes, & dilucidiora, non ampliora facientes, subtili quadam, & pressa oratione limati. In eodemque genere alij callidi, sed impalati, & consulto rudium similes, & imperitorum: alij in eadem icivnitare concinniores, id est faceti, florentes etiam, & leuiter ornati. Est autem quidam interiectus inter hos medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine vitens superiorum, vicinus amborum, in neutro excellens, vtriusque particeps: vel viriusque si verum quarimus, potius expers. Isque vno tempore, ut aiunt, in dicendo fluit, nihil affertens praeter facultatem, & aequalitatem: aut addit aliquos, ut in corona toros, omniumque orationem ornamentis modicis verborum sententiarumque distinguat. * Horum singulorum generum, quicumque vim sim- 2a
 gulis consecuti sum, magnam in oratoribus nomē habuerunt: Sed quarendum est, satisne id, quod volumus, effecerint. videmus enim fuisse quosdam, qui ydem oratione, ac gemitu, ydem versute, & subtiliter dicerent. * Atque vnam in Latini talium oratoris 23
 simulacrum reperire possumus: esset egregium non quarere externa, domesticum esse contentos. Sed ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est expositus in

Bruto, multum tribuerim Latinū, vel ut hortarer
 alios, vel quod amarem meos, recordor longè me o-
 mnibus vnum anteferre Demosthenem: qui vim ac-
 commodatis ad eam, quam sentiam eloquentiam,
 non ad eam, quam in aliquo ipse cognouerim. Hoc
 nec grauior existit quisquā, nec callidior, nec tempe-
 rator. Itaq; nobis monendi sunt ij, quorum sermo
 imperitus increbruit, qui aut dici se desiderant At-
 ticos, aut ipsi Atticè volunt dicere, vt mirentur hunc
 maximè, quo ne Athenas quidem ipsas magu credo
 fuisse Atticas: quid enim sit Atticum, discant: elo-
 24 quentiamq; ipsius viribus, non imbecillitate sua me-
 titantur: * nunc enim tantum quisq; laudat, quan-
 tum se posse sperat imitari. Sed tamen eos studio o-
 ptimo, iudicio minùs firmo prados docere que sit
 propria laus Atticorum, non alienum puto. Semper
 oratorum eloquentia, moderatrix fuit audicorum
 prudentia: omnes enim qui probari volunt, volunt a-
 tem eorum qui audiam inuentur, ad eamq; & ad
 eorum arbitrium, & nutum totos se fingunt, & ac-
 25 commodant. * Itaq; Caria, & Phrygia, & Mysia,
 quod minime polite, minimeq; elegantes sunt, asci-
 uerunt aptum suis auribus optimum quoddam, &
 tanquam adipata dictionis genus: quod eorum vici-
 ni (non ita lato interiecto mari) Rhodij nunquam
 probauerunt, Graci autem multo minùs. Athenien-
 ses verd funditus repudiauerunt, quorum semper fu-
 it prudens sincerumq; iudicium, nihil vt possent nisi
 incorruptum audire, & elegans. Eorum religioni
 eum seruires orator, nullum verbum insolens, nullum
 odiosum

odiosum ponere audebat. * Itaq, hic quem praestitit. 26
 se diximus ceteris, in illa pro Cresiphonte oratione
 longe optima, summis à primo, deinde dum de legi-
 bus disputat, praesens, post sensim incedens, iudices
 ut vidit arduos, in reliquis exsultavit audacius. Ac
 tamen in hoc ipso diligenter examinauit verborum
 omnium pondera, reprehendit Aeschines quadam &
 exagitat, illudensq, dura, odiosa, intolerabilia esse
 dicit. Quin etiam querit ab ipso, cum quidem cum
 belluam appelleret, utrum illa verba, an portenta sint:
 ut Aeschini ne Demosthenes quidem videatur Attice
 dicere. * facile est enim verbum aliquod ardens (ut 27
 ita dicam) notare, idq, restinctis iam animorum in-
 cendijs, irridere. Itaq, se purgans iocatur Demosthe-
 nes, negat in eo positas esse fortunas Graeciae, in hoc in-
 eum huc an illuc manum porrexerit. Quoniam igitur
 modo audiretur Mysus, aut Phryx Athenis, cum
 etiam Demosthenes exagitetur ut putidum cum verò
 inclinata, viulantiq, voce more Asiatico canere ce-
 pissit, quis eum ferret? aut quis potius non iuberet au-
 ferri? * Ad Atticorum igitur aures ceteros, & religio. 28
 sas, qui se accommodant, ij sunt existimandi Attice
 dicere. Quorum genera plura sunt. hi vnum modo
 quale sit, sufficiantur: putant enim qui horridè, in-
 culteq, dicat, modo id eleganter enucleatèq, faciat,
 eum solum Attice dicere. Errant, quod solum: quod
 Attice, non falluntur: * istorum enim iudicio, si so-
 lum id est Atticum, ne Pericles quidem dixit Attice, 29
 cui prima sine controuersia deferebantur. Qui si ce-
 nui genere videretur, nunquam ab Aristophane poeta
 fulgu-

- fulgurare, tonare, permiscere Graciam dictus esset. Dicitur igitur Attice venustissimus ille scriptor, ac politissimus Lysias: (quæ enim id possit negare?) dum intelligamus, hoc esse Atticum in Lysia, non quod tenuis sit, atq; inornatus, sed quod nihil habeat insolens, aut ineptum. Ornate verò, & grauitè, & copiosè dicere, aut Atticorum sit, aut ne sit Aschines, neue Demosthenis Atticum. * Ecce autem aliqui se Thucydidos esse profitentur, nouum quoddam imperitorum & inauditum genus. Nam qui Lysiam sequuntur, causilicam quendam sequuntur, non illam quidem amplum atque grandem, subtilem & elegantem tamen, & qui in forensibus causis possit praclarè consistere. Thucydides autem res gestas, & bella narrat, & praelia, grauitè sanè, & probè, sed nihil ab eo transferri potest ad forensem usum, & publicum. Ipse ille conciones ita multas habent obsecras abilitasq; sententias, vix vt intelligantur: quod
- 30 est in oratione ciuili vitium vel maximum. * Quæ est autem in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus, glande vescantur? an victus hominum, Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit? Quis porò vnquam Græcorum rhetorum à Thucydide quidquam duxit? At laudatus est ab omnibus, fatetur: sed ita, vt rerum explicator prudens, seuerus, gratis non vt in iudicijs versaret causas, sed vt in historijs bella narraret. Itaq; nunquam est numeratus orator. * Nec verò si historiam non scripsisset, nomen eius non exstaret, cum præsertim fuisset honoratus, & nobilis. Huius tamen nemo, neg, verberum,

borum, neq; sententiarum gravitatem imitatur: sed
 cum multa quadam, & hiantia locuti sunt, quae
 vel sine in-gilto facere poterunt, germanos seputat
 esse Thucydidas. Nactus sum etiam qui Xenophontis
 similem esse se cuperet, cuius sermo est ille quidem mille
 dulcior, sed à forensi strepitu remotissimus. * Refera- 33
 mus nos igitur ad eum, quem volumus, inchoandū,
 & eadem eloquentia informandum, quam in nullo
 cognovit Antonius. Magnum opus omnino, & ardu-
 um, Brute, conatur: sed nihil difficile amanti puro.
 Amo autem, & semper amaui ingenium, studia, mo-
 res tuos. Incēdor porro quotidie magis, non desiderio
 salam, quo quidem conficior, congressus nostros, con-
 suetudinem victus, doctissimos sermones requirens
 tuos, sed etiam admirabili fama virtutum incredibili-
 um: quae specie distans, prudentia coniunguntur. * 34
 quid enim tam distans, quam à seueritate comitas?
 quis tamen unquam te aut sanctior est habitus, aut
 dulcior? Quid tam difficile, quam in plurimorum
 controuersis dijudicandis ab omnibus diligi? conse-
 queris tamē, ut eos ipsos, quos contra statuas, a quos
 placatoq; dimittas. Itaq; efficit, ut cum gratia caus-
 se nihil facias, omnia tamē sint gratia qua facis. Er-
 go ex omnibus terris, vna Gallia communi non ar-
 det incendio: in qua fueris ipse, eum in Italia luce
 cognosceris, versariq; in optimorum civium vel flore,
 vel robore. Iam quantum illud est, quod in maximis
 occupationibus nunquam intermista studia doctri-
 nae, semper aut ipse scribis aliquid, aut me v. cas ad
 scribendum? * Itaq; hoc sum aggressus stasim Catona 35
 abso-

absoluto: quem ipsum nunquam attigissem, temporā
 timens inimica virtuti, nisi tibi horraui, & illius
 in moriam m. hi caram excitanti non parere, n. fas
 esse dixissem. sed testisoor me à te rogatum, & recu-
 santem hac scribere esse ausum: volo enim mibi
 tecum commune esse crimen, ut si sustinere tantam
 quastionem non potuero, iniusti cunctis impositi tua
 culpa sit, mea recepti. In quo tamen iudicij nostri er-
 36 rorem, laus tibi dati munera compensabit. * Sed in
 omni re difficillimū est formā (quod χαρὰν Græ-
 cè dicitur) exponere optimi: quod aliud alijs videtur
 optimum. Ennio delector, ait quispiam: quod non
 discedit à communi more verborum, Pacuvio, in-
 quis aliis: omnes apud hunc ornati, elaboratiq; sūt
 versus, multa apud alterum negligentius. Fac alium
 Attio: varia enim sunt iudicia, ut in Græcis: nec fa-
 cili explicatio, que forma maximè excellat. In pi-
 cturis alios horrida, inculta, abdita, & opaca: con-
 tra, alios mitida, late, colluſi, atque delictat. Quid est
 quo præscriptum aliquod, aut formulam exprimas,
 cum in suo quodq; genere præſtet, & genera plura
 fin? Hac ego religione non sum ab hoc conatu repul-
 sus, existimauitq; in omnibus rebus esse aliquid opti-
 mum, etiam si lateret: idq; ab eo posse, qui eius res
 37 gnarus esset, iudicari. * Sed quoniam plura sunt ora-
 tionum genera, eaq; diuersa, neq; in vnam formam
 cadunt omnia: laudationum, ſcriptionum, & histo-
 riarum. & talium ſuasionum, qualim Iſocrates fe-
 cit Panegyricum, multiq; alij, qui sunt nominati: So-
 phista, reliquarumq; rerum formam, qua absunt ab
 foren-

forensi contentione, eiusq; totius generis, quod Græcè
 τὸν δεικτικόν nominatur, quod quasi an inspicien-
 dum delectationis causa comparatum est, non com-
 plecter hoc tempore. non quo negligenda sit: est enim
 illa quasi nutritrix eius oratoris, quem informare vo-
 lumus, & de quo molimur aliquid exquisitiūs dice-
 re. Ab hac & verborum copia alitur, & eorum con-
 structio & numerus liberiore quadam fruitur licen-
 tia. * Datur etiam venia concinnitati sententiarū, 38
 & arguti, certiq; & circumscripti verborum ambia-
 tus conceduntur: de industriāq; non ex insidijs, sed a-
 pertè, ac palam elaboratur, vt verba verbis quasi di-
 mensa, & paria respondeant, vt crebro cōferatur pu-
 gnantia cōparenturq; cōtraria, & vt pariter extre-
 ma terminentur, eundemq; referant in cadendo so-
 num, quæ in varietate casusarum, & rariū multū
 facimus, & ceriè occultius. In Panathenaico autem
 Isocrates ea se studiosè cōsideratum fateatur: non o-
 nim ad iudiciorum certamen, sed ad voluptatem
 aurium scripserat. * Hac tractasse Thrasymachum 39
 Chalcedonium primū, & Lontinum ferunt
 Gorgiam, Theodorum inde Byzantium, multosq; alios,
 quos Λογοδιδάκτες appellat in Phædro Socrate:
 quorum satis arguta multa, sed vt modo pri-
 mumq; nascentia, minuta, & versicolorum similia
 quadam, nimiumq; depicta: quo magis sunt Hero-
 dotus, Thucydidesq; mirabiles: quorum ætas cum in-
 eorum tempora, quos nominavi, incidisset, longissi-
 mè tamen ipsi à talibus deicis, vel potius imptijs
 abfuerunt, aliter enim sine vlla salebrè, quasi sedita-

tus annis fuit: alter incitator fertur, & de bellicis
 rebus canit etiam quodammodo bellicum: primisq;
 ab his (vt ait Theophrastus) hystoria commota est,
 vt auderet vberè in quàm superiores, & ornatius
 40 dicere. * Horum etatis successit Isocrates qui praefer
 ceteris eiusdem generis laudatur semper à nobis,
 nonnunquam, B. utt, l. usifer, & eruditè repugnan
 te te. Sed credas mihi fortasse, si quid in eo laudem,
 cognoueris. Nam cum concisus ei Thrasymachus
 minus in numeris videretur, & Gorgias, qui tamen
 minus traduntur, arte quadam verba iunxiss. Thu
 cydides autem praefractior, nec satis (vt ita di
 cam) rotundus primus instituit dilatare verbis, &
 mollioribus numeris explere sententias. In quo
 cum doceret eos, qui partim in dicendo, partim in
 scribendo principes exstiterunt, domus eius officina
 habita loquētia est. * Itaq; vt ego, cum à nostro Ca
 tone laudabar, vel reprehendi me à ceteris facile pati
 41 siebar, sic Isocrates videtur testimonio Platonis ali
 orum iudicia diuere contemnere. Est enim, vt scis,
 quasi in extrema pagina Phaedri his ipsis verbis lo
 quens Socrates, Adolefcens etiam nunc, ô Phedre,
 Isocrates est. Sed quid de illo augurer, lubet dicere.
 Quid tandem? inquit ille. Maiore mihi ingenio vi
 detur esse, quàm vt cum in orationibus Lysia compa
 retur: praeterea ad virtutem maior indoles: vt mini
 mè mirum futurum sit, si, cum etate processerit, aut
 in hoc orationum genere, cui nunc studet, tantum quā
 rum pueris, reliquis praestet omnibus, qui vnquam o
 rationes attigerunt: aut, si consentus his non fuerit:

diui-

diuino aliquo animi motu maiora concupiscat. In-
 est enim natura philosophia in huius viri mente
 quadam. Hac de adolescente Isocrate Socrates au-
 guratur, at ea de seniore scribit Plato, & scribit a-
 qualis: & quidem exagitator omnium rectorum,
 hunc miratur vnum. Me autem, qui Isocratem non
 diligunt, vna cum Socrate, & Platone errare pati-
 antur. * Dulce igitur orationis genus, & solutum, & 42
 effluens, sententijs argutum, verbu sonans est in illo
 epideictico genere, quod diximus propriū sophisticū,
 pompa, quam pugna aptius, Gymnasium & palestra
 dicatum, spreum & pulsum foro. Sed quod educata
 huius nutrimentū eloquentia, ipsa se postea colorat
 & roborat, non alienum fuit de oratoris quasi incu-
 nabilis dicere. Verūm hac ludorum atq; pompe: nos
 autem iā in aciem dimicationēq; venamus. * Quo- 43
 niam tria videnda sunt oratori, quid dicat, & quo
 quidq; loco, & quomodo: dicendum omnino est,
 quid sit optimum in singulis, sed aliquando secus, at-
 que in tradenda arte dici solet, nulla precepta pone-
 mus (neq; enim id suscepimus) sed excellentis eloquē-
 tia speciem, & formam adumbrabimus: nec quibus
 rebus ea pareatur, exponemus, sed qualia nobis esse vi-
 deatur. * Ac duo breuiter prima: sunt enim non tam 44
 insignia ad maximam laudem, quam necessaria: &
 tamen cum multis penē communia. Nam & inue-
 nire, & iudicare quid dicas, magna illa quidem sūt,
 & iāquam animi instar in corpore, sed propria ma-
 gis prudentia, quam eloquentie. qua tamen caussa 45
 est vacua prudentia? * Nouit igitur hic quidē ora-

tor, quem summum esse volumus, argumentorum,
 & rationum locos. Nam quoniam quidquid est, quod
 in controversia, aut in contentione versetur, in eo
 aut sit ne, aut quid sit, aut quale sit queritur: sit?
 signis: quid sit? definitionibus: qual sit? rebus, praeter
 partibus. quibus ut uter possit orator non ille vulg.
 rus, sed hic excellens, à proprijs personis & tempori-
 bus semper si potest, advocat controversiam: latius e-
 nim de genere, quam de parte discipulare licet: ut
 quod in vniuerso sit, probatum, id in parte sit proba-
 46 ri necess. * Hac igitur questio à proprijs personis, &
 temporibus, ad vniuersi generis orationem traducta,
 appellatur Thesis. In hac Aristoteles adolenscenter,
 non ad philosophorum morem tenuiter differendi,
 sed ad copiam rhetorum in vtriusque partem, ut or-
 natius, & vberius dici possit, exercuit. Idemq; locos
 (sic enim appellat: quasi argumentorum notas) tra-
 didit, vnde omnium in vtriusque partem traheretur o-
 ratio. * Facile igitur hic nosse: (non enim de iurama-
 47 torem aliquem de ludo, aut tabulam de foro, sed do-
 ctissimum, & perfectissimum quarimus) quoniam
 loci certi traduntur, percurrat omnes: vterque aptus
 generatim discet ex quo emanant etiam, qui comites
 appellantur loci. Nec vnde vterque imprudenter
 hac copia: sed omnia expendet, & seliget. non enim
 48 semper, nec in omnibus causis, ex iisdem eadem ar-
 gumentorum momenta sunt. * Iudicium ergo ad-
 hibebit: nec inueniet solum quid dicat, sed etiam ex-
 pondet: nihil enim feracius ingenijs, his praesertim,
 quae disciplinis exculta sunt. Sed ut segetes secunda
 & v.

& vberes, non solum fruges, verum herbas etiam
 effundunt inimicissimas frugibus, sic interdum ex
 illis locis aut leuia quadam, aut causis aliena, aut
 non vitia gignuntur: quorum ab oratoris iudicio de
 lectus magnus adhibetur. * Alioqui quonam modo
 ille in bonis harebit & habitabit suis aut molles du- 49
 ra? aut occultabit, quae diligere non poterunt, ad quae o-
 mnino opprimat, si licebit? aut abducat animos?
 aut aliud offeret, quod oppositum probabilis sit, 50
 quam illud quod obstabit. * Iam vero ea, quae inue-
 nit, quae diliguntur collocabit? quoniam id secundum
 erat de tribus. Vestibula nimirum honesta, adius-
 que ad cassam faciet illustres: cumque animos pri-
 ma aggressionem occupauerit, infirmabit, excludetque
 contraria: id si missis alia prima ponet, alia po-
 strema, inculcabitque leuiora. Atque in primis dua-
 bus dicendi partibus qualis esset, summam breui-
 ter quae descripsimus. Sed, ut arte dictum est, in his
 partibus (et si grauis, atque magne sunt) minus & ar- 51
 tis est, & laboris. * Cum autem quid, & quo loco di-
 cat, inueneris, illud est longe maximum, videre quo-
 nam modo. Scitum est enim quod Carneades noster di-
 cere solebat, Chironem eadem dicere, Charma-
 dam autem eodem etiam modo dicere. Quod si in phi-
 losophia tamum interest quemadmodum dicas, ubi
 res spectatur, non verba penduntur, quid tandem in
 causis existimandum est, quibus totum moderatur o- 52
 ratio? * Quod quidem, ego, Breue, ex tuis literis sen-
 tiebam, non te id scire, qualem ego in inueniendo,
 & in collocando summum esse oratorem vellem,

sed id mihi querere videbare quod genus ipsius orationis optimum iudicaret. Rem difficilem, diu in morales, atq; omnium difficillimam. Nam cum est oratio mollis, & tenera, & ita flexibilis ut sequatur quocumq; torqueas: tum & natura varia, & voluntates, multum inter se distantia effecerunt genera dicendi. * Flumen alij verborum, volubilitasq; cordi est, qui ponunt in orationis celeritate eloquentiam. Distincta alios, interpuncta, interualla, mora, respirationsq; delectant. Quid potest esse tam diuersum? tamen est in viroq; aliquid excellens. Elaborant alij lenitate, & aquabilitate, & puro quasi quodam, & candido genere dicendi. Ecce alij duritatem, & severitatem quandam verbis, & orationis quasi mesuram sequuntur, quodque paulo ante diuisimus, ut alij graues, alij tenues, alij temperati vellent videri, quot orationum genera esse diximus.

54 totidem oratorum reperimus. * Et quoniam capitiam cumulatius hoc munus augere, quam à re postularum est (tibi enim tantum de orationis genere querens, respondi etiam bene de inueniendi, & collocando) ne nunc quidem solum de orationis modo dicam, sed etiam de aditionis. ita praetermissa pars nulla erit. quandoquidem de memoria nihil est hoc loco dicendum, quae communis est multarum artium. * Quomodo autem dicatur, id est in duobus: in agendo, & in eloquendo: est enim actio quasi corporis quaedam eloquentia, cum constet de voce, atque motu. Vocis mutationes totidem sunt, quot animorum, qui maxime voce commouantur.

ORATOR.

Itaq; ille perfectus, quem iam dudū indicat nostra oratio, ut cumq; se affectum videri, & animum audientis moueri uolet, ita certum uocis adinouebit sonum, de quo plura dicerē, si hoc precipiendi tempus esset, aut si tu hoc quæreres, dicerem etiā de gestu, cum quo iunctus est uultus: quibus omnib. dicitur vix potest quantum intersit quemadmodum utatur orator. * Nam & infantes, ad actionis dignitate eloquentia, saepe fructū tulerunt, & disertis deformitate agendi multi infantes putati sunt. ut iam non sine causa Demosthenes tribuerit & primas, & secundas, & tertias actioni: si enim eloquentia nulla sine hac: hac autem sine eloquentia tāta est: certè plurimum in dicendo potest. Volet igitur ille, qui eloquentia principatum petet, & contenta uoce ac citè dicere, & summissa leniter, & inclinata uideri grauis, & inflexa miserabilis. * mira est enim quaedam natura uocis, cuius quidē è tribus omnino sonis, inflexo, acuto, graui tantā sit, & tam suauis uarietas perfecta in cantibus. Est autem in dicendo etiam quidam cantus obscurior, non hic è Phrygia & Caria rhetorum epilagus panè canticum: sed ille, quem significat Demosthenes, & Aeschines, cū alter alteri obiicit uocis flexiones. Dicit plura etiam Demosthenes, illumque saepe dixit uoce dulci, & clara fuisse. * In quo illud etiam notandum mihi uidetur ad studium persequenda suauitatis in uocibus: ipsa enim natura quasi modularetur hominum orationē, in omni uerbo posuit acutam

cutam vocem, nec vna plus, nec à postrema syllaba
 citra tertiam, quo magis naturam ducem ad aurium
 59 voluptatem sequatur industria. * Ac vocis quidem
 bonitas optanda est (non est enim in nobis) sed tra-
 datio atque vsus in nobis. Ergo ille princeps varia-
 bit, & mutabit, & omnium sonorum tum intendens,
 tum remittens persequetur gradus: idq; motu sic v-
 tetur, nihil vt super sit in gestu. Status erectus & cel-
 sus, rarus incessus, nec ita longus: excursio moderata,
 eaq; rara nulla mollitia cervicium, nulle argutia
 digitorum, non ad numerum articulus cadens,
 trunco magis toto se ipse moderans, & virili late-
 rum flexione, brachij projectione in contentioni-
 60 bus. contractione in remissis. * Vultus verd qui
 secundum vocem plurimum potest, quantam affert
 tum dignitatem, tum venustatem? in quo cum
 effeceris ne quid ineptum, aut vultuosum sit, tum
 oculorum est quedam magna moderatio. Nam vt
 imago est animi vultus sic indices oculi: quorum &
 hilaritas, & vicissim tristitia modum res ipsa, de
 61 quibus ageretur, temperabunt. * Sed iam illius per-
 fecti oratoris, & summa eloquentia species expri-
 menda est: quem hoc vno excellere, id est oratione,
 cetera in eo latere, indicat nomen ipsum: non enim
 inuentor, aut compositor, aut actor, hac complexus
 est omnia, sed & Græcè ab eloquendo *πρωτος* &
 Latine eloquens dictus est: Ceterarum enim rerum,
 qua sunt in oratore, partem aliquam sibi quisque
 vendicat: dicendis autem, id est eloquendis, maxima
 62 vis soli huic conceditur. * quanquam enim & philo-
 sophi

ORATOR.

Iosophi quidam ornatè locuti sunt, (siquidem &
 Theophrastus diuinitate loquendi nomen inuenit,
 & Aristoteles Isocratem ipsum lacesiuit, & Xenoph
 phonis voce musas quasi locutas ferunt, & longè
 omnium quicumque scripserunt, aut locuti sunt, ex
 stitit & dicendi copia & grauitate princeps Plato)
 tamen horum oratio neque neruos, neque aculeos
 oratoris, ac forenses habet. * Loquuntur cum
 doctis, quorum sedare animos malunt, quàm in
 citare: siquidem de rebus placatis ac minime
 turbulentis docendi causa non capiendi loquun
 tur: ut in eo ipso quod delectationem aliquam di
 cendo aucupentur, plus nonnullis, quàm necesse sit,
 facere videantur. Ergò ab hoc genere non difficile
 est hanc eloquentiam, de qua nunc agitur, secer
 nere. * mollis est enim oratio philosophorum, &
 umbratilis, nec sententijs, nec uerbis instructa po
 pularibus, nec iuncta numeris, sed soluta liberius
 nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil atrox, ni
 hil mirabile, nihil astutum: casta, uerecunda,
 uirgo incorrupta quodammodo: itaque sermo poti
 us quàm oratio dicitur: quanquam enim omnis lo
 cutio oratio est: tamen unius oratoris locutio hoc
 proprio signata nomine est. * Sophistarum, de quib.
 supra dixi, magis distinguenda similitudo uidetur,
 qui omnes eisdem uolunt flores, quos adhibet ora
 tor in causis, persequi. Sed hoc differunt, quod cum
 sit his propositum non perturbare animos, sed placare
 potius, nec tam persuadere, quàm delectare, & aper
 tina

rius id faciunt quam nos, & crebrius cōcinna magis sententias exquirunt, quam probabiles: ære sapè discedunt, int exūt fabulas, verba apertius trāsferunt, eāque ita disponunt, vt pictores varietatem colorum: paria paribus referunt, aduersa cōtrarijs, sapissimeque similiter extrema definiunt.

- 66 * Huic generi historia finitima est: in qua & narratur ornate, & regio sapè, aut pugna describitur: interponantur etiā conciones, & hortationes: sed in hū tracta quadam, & fluens expeditur, nō hac cōtorta & acris oratio. Ab hīs non multò secus, quam à poetis hac eloquentia, quam quarimus, seu cōdā est. Nam etiam poetæ quæstionem attulerūt, quidnam esset illud, quo ipsi differrent ab oratoribus. numero maximè videbantur antea, & versu: nunc a-
- 67 pud oratores iam ipse numerus increbruit. * Quidquid est enim, quod sub aurium mensuram aliquā cadit, etiamsi abest à versu (nam id quidem orationis est vitium) numerus vocatur, qui Græcè ποδμῶς dicitur. Itaque video visum esse nonnullis, Platonis & Democriti locutionem, et si absit à versu, tamen quod incitatus feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum, quam comicorum poetarum: apud quos, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nec tamē id est poetæ maximum, et si est eo laudabilior, quod virtutes oratoris persequitur, cum versu sit ascribitor. * Ego autem, etiamsi quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum

ORATOR.

cum licentiam statuo maiorem esse, quàm in nobis,
 faciendorum iungendorumq; verborum, tum etiam
 nonnullorum voluptati vocibus magis, quàm rebus
 inseruiunt. Nec verò, si quid est vnum inter eos si-
 mile (id autem est iudicium, electioque verborum)
 propterea ceterarum rerum dissimilitudo intelligi
 non potest: sed id nec dubium est, & si quid habet
 quaestionis, hoc tamen ipsum, ad id quod propositum
 est, non est necessarium. Seiunctus igitur orator à
 philosophorum eloquentia, à sophistarum, ab histo-
 ricorum, à poetarum, explicandus est nobis qualis
 futurus sit. *Erit igitur eloquens (hunc enim aucllo- 69
 re Antonio quarimus) is, qui in foro, causisque ciui-
 libus ita dicet, vt probet, vt delectet, vt flectat.
 probare necessitatis est, delectare suauitatis, flecte-
 re victoriae, nam id vnum ex omnibus ad obtinendas
 causas potest plurimum. Sed quot officia orato-
 ris, tot sunt genera dicendi: subtile in probando,
 modicum in delectando, vehemens in flectendo: in
 quo vno vis omnis oratoris est. *Magni igitur iudi- 70
 cij, summa etiam facultatis esse debet moderator
 ille. & quasi temperator huius tripartitae varietatis.
 Nam & iudicabit quid cuique opus sit: & pot erit,
 quocumque modo postulabit causa dicere. Sed est e-
 loquentia sicut reliquarum rerum, fundamentum sa-
 pientia: vt enim in vita, sic in oratione nihil est dis-
 ficilius, quàm quid deceat videre, per nos appel-
 lant hoc Graeci, nos dicamus sanè decorum, de quo
 praclare, & multa praecipuntur, & res est cogni-
 tione

tione dignissima. Huius ignoratione non modo in
 vita, sed sapientia & in peccatis, & in oratione
 71 peccatur. * Est autem quid deceat oratori viden-
 dum, non in sententijs solum, sed etiam in verbis:
 non enim omnis fortuna, non omnis honos, non om-
 nis auctoritas, non omnis aetas: nec verò locus, aut
 tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum
 genere tractandus est, aut sententiarum: semper-
 que in omni parte orationis ut vita, quid deceat,
 est considerandum: quod & in re de qua agitur,
 positum est, & in personis & eorum qui dicunt &
 72 eorum qui audiunt. * Itaque hunc locum longe &
 late patentem philosophi solent in officijs tracta-
 re, non solum cum de recto ipso disputant: nam id
 quidem vnum est grammatici in porticu, eloquen-
 tis in omni & genere & parte caussarum. Quam
 enim indecorum est, de stulticijs, cum apud vnum
 iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis vti com-
 munitibus, de maiestate verò populi Romani summis-
 se, & subtiliter? Hic genere toto, at personae alij
 peccant, aut sua, aut iudicum, aut etiam aduersa-
 riorum, nec re solū, sed sapē etiam verbo: & si sine
 re nulla vis verbi est: tamen eadem res saepe aut pro-
 73 batur, aut rejicitur alio, atque alio elato verbo. * In
 omnibusque rebus videndum est quatenus, et si enim
 suus cuique modus est, tamen magis offendit nimium,
 quam parum. In quo Apelles pictores quoque eos pec-
 care dicebat, qui non sentiret quid esset satis. Ma-
 gnus esset locus hic, Brute, quod te nō fugit, & ma-
 gnus

O R A T O R.

gnun volumen aliud desiderat, sed ad id quod agi-
 tur illud satis: cum hoc decere, quod semper vsur-
 pamus in omnibus dictis & factis, minimis & ma-
 ximis, cum hoc, inquam, decere diximus, illud non
 decere, & id vsquequaque quantum sit, appareat,
 in alioque ponatur, aliudque totum sit. vtrum de-
 cere, an oportere dicas. * oportere enim perfectionē
 declarat officij, quo & semper vtendum est, & om-
 nibus: decere quasi aptum esse, consentaneumque
 tēpori & personae, quod cum in factis sapissime, tum
 in dictis valet, in vultu denique & gestu & inces-
 su, contraque item dedecere. * quod si poeta fugit
 vt maximum vitium, qui peccat, etiā cum probam
 orationē affingit improbo, stultūque sapientis: si deni-
 que pictor ille vidit, cum immolanda Iphigenia tri-
 stis Chalcas eiset, maestior Ulysses, mareret Mene-
 laus obuolendum caput Agamemmonis esse, quo-
 niam summum illum luctum penicillo non posset im-
 mitari: si deniq; histrio quid deceat querit, quid fa-
 ciendū oratori putemus? Sed cū hoc tantū sit, quid
 in causis, earumq; quasi membris faciat, orator
 viderit. Illud quidē perspicuum est, nō modo partes
 orationis, sed etiam causas totas, alias alia forma
 dicēdi esse tractandas. * Sequitur, vt cuiusq; gene-
 ris nota queratur & formula: magnum opus, & ar-
 tuū, vt sapē iā diximus: sed ingrediētib; confide-
 randum fuit quid ageremus: nunc quidem iā quo-
 cunq; feremur, dād a nimirum vela sunt. Ac primū
 informandus est ille nobis, quem solum quidam vo-
 cant

74

78

76

cant Atticum. Summiffus est, & humilis, cōsuetudinem imitans, ab indisertis re plus, quā opinione disferens. Itaq; cum qui audiunt, quamvis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam orationis subtilitas imitabili quidem illa videtur esse existimanti, sed nihil est experienti minus. Et finem non plurimi sanguinis est, habeat tamē succum aliquem oportet, vt cuiā si illis maximis viribus ca-

97 reat, si (vt ita dicam) nigra valetudine. * Primum igitur eum tanquam è vinculis numerorum eximamus: sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri, de quibus mox agemus, obseruandi ratione quā, sed alio in genere orationis, in hoc omnino relinquendis: solum quiddam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licenter videtur errare. Verba etiam verbis quasi coagmentare negligat: habet enim ille tamquam hiatus concursu vocalium mollis quiddā & quod indiget non ingratam negligentiam dere

78 hominis magis, quā de verbis laboratis. * Sed eris circūscriptus, conglutinatioq; verborum: illa enim ipsa contracta, & minuta non negligenter tractanda sunt: sed quaedam etiā negligentia est diligen-

tis. Nam vt mulieres esse dicuntur nonnulla inornata, quas id ipsum deceat: sic hac subtilis oratio etiam incompta delictat: fit enim quiddam in viris, quod sic venustus: sed non vt appareat. Tum remouebitur omnis insignis ornatus, quasi margaritarum: nec calami-

79 mistri quidem adhibebuntur. * Fucati verò medicamenta candoris & ruboris, omnia repelluntur: elegantia

gantia modo, & munditia remanebit. Sermo purus
 erit & Latinus: dilucide planeq; dicitur: quid de-
 ceat, circumspectetur. Vnum adert, quod quartum
 numerat Theophrastus in orationis laudibus, orna-
 tum illud suauis, & affluens, acuta crebraq; senten-
 tia ponentur, & nescio vnde ex abdito eruta, atq; in
 hoc oratore dominabuntur. ⁸⁰ Verecundus erit vsus
 oratorie quasi suppellectilis: suppellex est enim quo-
 dammodo nostra, que est in ornamentu, alia rerum,
 alia verborum. Ornatus autem verborum duplex:
 vnus simplicium, alter collocatorum. Simplex pro-
 batur in proprijs vsitatq; verbis, quod aut optime
 sonat, aut rem maximè explanat. In alienis, aut
 translatis, aut factum aliunde, vt mutuo, aut fa-
 ctum ab ipso, aut nouum, aut prescium & inusitatu.
 Sed etiam inusitata & prisca sunt in proprijs, nisi
 quod raro vtiuntur. ⁸¹ Collocata autem verba habent
 ornatum si aliquid conuenientis efficiunt, quod ver-
 bis mutatis, non maneat, manente sententia. Nam
 sententiarum ornamenta, que permanent, etiam si
 verba mutaueris, sunt illa quidem permulta: sed que
 emineant, pauciora. Ego ille tenuis orator, modò sit
 elegans, nec in faciendo verbus erit audax. & in
 transferendo verecundus, & parcus, & in prisca, re-
 liquiq; ornamentu & verborum, & sententiarum
 denisior, translatione fortasse crebrior, qua fre-
 quenter se sermo ornatus videtur, non modò vibano-
 rum, sed etiam rusticorum: siquidem est eorù, gem-
 mare vites, fitire agros, latas esse segetes, luxuriosa
 frumenta. ⁸² Nihil horum partim audacter, sed aut
 simile

- simile est illi, unde transferas, aut, si res suam nullum habet nomen, docendi causa sumptum, non ludendi videtur. Hoc ornamento liberius paullo, quam ceteris utitur hic summissus, nec tam licenter tamen, quam si genere dicendi videretur amplissimo. Itaque illud indecorum, quod quale sit ex decore debet intelligi: hic quoque apparet, cum verbum aliquod alterius transfertur, idque in oratione humili ponitur,
- 83 quod idem in alia diceret. * Illam autem concinnitatem, qua verborum collocationem illuminat hinc luminibus, qua Graeci quasi aliquos gestus orationis *οχηματα* appellant, quod idem verbum ab his etiam in sententiarum ornamenta transfertur: adhibet quidem hic subtilis, quem, nisi quod solus, ceteroquin recte quidam vocant Atticum, sed paullo parcus. Nam sic, ut in epularum apparatu à magnificentia recedens, non se parcum solum, sed etiam elegantem
- 84 videri volet, eligit, quibus utitur. * sunt enim plerumque apta huius ipsius oratoris, de quo loquor, parfymonia. Nam illa, de quibus ante dixi, hinc acuto conclusa, eodemque pacto cadentia: & immutatione litera quasi qualis a venustates, ne elaborata concinnitas, & quoddam aucupium delectationis manifeste
- 85 deprehensum appareat. * Itemque si qua verborum iterationes contentionem aliquam, & clamorem requirunt, erunt ab hac summissione orationis alienae: ceterum promiscue poterit uti: continuationem verborum modo relaxet, & diuidat, utaturque verbis quam visatissimis, translationibus, quam mollissimis.

mie. etiam illa sententiarum lumina assumat, qua
 non erunt vehementer illustrata. Nō faciet rem publ.
 loquētem, nec ab inferis mortuos excitabis, nec acer-
 uasim mul. a frequentans, vna complexione deuin-
 ciet. Valentiorum hac laterum sunt, nec ab hoc quē
 informamus, aut expectanda, aut postulanda: Erit
 enim, vt voce, sic etiam oratione suppressior. * Sed 86
 plerq; ex illa conuenient etiam huic tenuitati: quā-
 quam ipsam ornamentū vitetur horridius: talem e-
 nim inducimus. Accedit actio non tragica, nec scena,
 sed modica tactatione corpora, vultu tamen multa
 conficiens, non hoc, quo dicuntur os ducere, sed illo,
 quo significant ingenū, quo sensu quidq; pronunti-
 en: * Huic generi orationis aspergentur etiam sales, 87
 qui in dicendo mirum quantum valēt: quorum duo
 genera sunt, vnum facetiarum: alterum dicacis atq;
 vitæ: vt vitæq; sed altero in narrando aliquid venu-
 stē, altero in iaciēdo, mittendoq; ridiculo: cuius gene-
 ra plura sunt, sed nunc aliud agimus. * Illud admo- 88
 nemus tamen, ridiculo si vsuram oratorem, vt nec
 nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobsæno, ne ini-
 micum: nec petulantem ne improbiū: nec in calamita-
 tem, ne in humanū: nec in fa. inu, ne odij locum ri-
 sus occupet: neq; aut sua persona, aut iudicium, aut
 tempore alienum: hac enim ad illud indecorum re-
 feruntur. * Vt abis etiam quasuis, nec ex tempore si- 89
 tis, sed domo allata: que plerumq; sunt frigida: par-
 cet & amicitijs. & dignitatibus. vitabis insanabiles
 contumelias. tantummodo aduersarios figet, nec eos
 tamen semper, nec omnes, nec omni modo, quib. ex-
 ceptis

- ceptis sic vteretur sale & facetijs: vt ego ex istis nouis Atticis talem cognouerim neminem, cūm id cerre sit vel maximè Atticum. * Hanc ego iudico formam summissi oratoris, sed magni tamen, & germani Attici: quōniam quidquid est sanum aut salubre in oratione, id proprium Atticorum est: è quibus tamen non omnes faceti: Lysias satis, & Hyperides, Demades præter ceteros fertur: Demosthenes minus habetur, quo quidem mihi nihil videtur vrbanius, sed non tam dicax fuit, quàm facetus: est autem illud acrioris ingenij, hoc maioris artis. * Vber.º est aliud, aliquantog, robustius, quàm hoc humile, de quo dictum est: summissus aut quàm illud, de quo iam dicitur, amplissimum. Hoc in genere neruorum vel minimū, suauitatis autem est vel plurimum: est enim plenius, quàm hoc enucleatum: quam autem illud ornatum copiosumq, summissus. * Huic omnia dicendi ornamenta conueniunt: plurimumq, est in hac orationis forma suauitatis: in qua multi floruerunt apud Græcos, sed Phalereus Demetrius meo iudicio præstitit ceteris: cuius oratio cum sedatè placidèq, loquitur: tum illustrant eam, quasi stelle quædam, translata verba, atq, immutata. Translata eadico, vt sepe iam, quæ per similitudinem ab alia re aut suauitatis, aut inopie causa transferuntur. mutata, in quibus pro verbo proprio subijcitur aliud quod idem significet, sumptum ex re aliqua consequenti. * Quod quanquam transferendo fit, tamen alio modo transtulit, cūm dixit Ennius, arce & vrbe orba sum: alio modo si pro patria arcem dixisset. & horri-

horridam Africam terribili tremere tumultu cum
 dicit, pro Africa immutat Africam. Hanc Hypalla-
 gen rhetores, quia quasi summutantur verba pro
 verbis: Metonymiam Grammatici vocant, quod no-
 mina transferuntur. * Aristoteles autem transla- 94
 tioni hac ipsa subiungit, & abusum, quam Cata-
 chresim vocant: ut cum minutum dicimus animum
 pro parvo, & abutimur verbis propinquis, si opus est,
 vel quod delectat, vel quod decet. Iam cum fluxerunt
 continua plures translationes: alia planè sit oratio.
 Itaque genus hoc Graeci appellant ἀλλυγοία, nomi-
 ne rectè genere melius ille, qui ista omnia translatio-
 nes vocat. Hac frequentat Phalereus maximè, sumq;
 dulcissima: & quamquam translatio est apud eum
 multa, tamen immutationes nusquam crebriores. *
 In idem genus orationis (loquor enim de illa modica 95
 ac temperata) verborum cadunt lumina omnia, mul-
 ta etiam sententiarum, lata eruditaeq; disputationes
 ab eodem explentur, & loci communes sine cōten-
 tione dicuntur. Quid multa? è philosoꝝ horum scho-
 lia tales ferè euadunt, & nisi coram erit comparat-
 us ille fortior, per se hic, quem dico, probabitur. * Est 96
 enim quoddam etiam insigne, & florens orationis,
 pictum & expositum genus, in quo omnes verbo-
 rum, omnes sententiarum intelligantur lepores. Hoc to-
 tum è sophistarum fontibus disfluxit in forum: sed
 spreum à subtilibus, repulsum à grauioribus, in ea, de
 qua loquor, mediocritate consistit. * Tersius est ille 97
 maximè est: hic est enim, cuius ornatum dixeris, &

copiam admirata gentes, eloquentiam in civitasti-
 bus plurimum valere passe sunt: sed hanc eloquen-
 tiam, qua cursu magno sonituq; ferretur, quam sus-
 spicerent omnes, quam admirarentur, quam se asse-
 qui posse dissiderent. Huius eloquentia est tractare
 animos, huius omni modo permovere, hac modo per-
 fringit, modo irrepit in sensus, inserit novas opinio-
 nes, euellit infirmas. * Sed multum inter est inter hoc
 98 dicendi genus, & superiora. Qui in illo subtili & ac-
 cuto elaboravit, ut callide arguat, dicat, nec quid-
 quam altius cogitaret, hoc vno profecto magnus or-
 ator est, si non maximus, minimusq; in lubrico
 vedabitur, & si semel constiterit, nunquam cadet.
 Medius ille autem, quem modicum & temperatum
 voco, si modo suum illud satis instruxerit, non exti-
 mescet ancipites dicendi, incertosq; casus: etiam, si
 quando minus succedet, ut saepe fit, magnum tamen
 periculum non adhibet: alte enim cadere non potest.
 99 * At verò hic noster, quem principem ponimus, gra-
 vis, acer, ardens si ad hoc vnum est natus, aut in
 hoc solo se exercuit, aut huic generi studet vni, nec
 suam copiam cum illis duobus generibus tempera-
 vit, maximè est contemnendus: ille enim summusque,
 quod acute & veteratorie dicit, sapiens: iam, medi-
 us, suavis: hic autem copiosissimus, si nihil est aliud,
 vix satis sanus videri solet: qui enim nihil potest
 tranquillo, nihil leniter, nihil pariter, desinite, distin-
 gere, facere dicere, praesertim cum causam partem tota
 sint in eo modo, partem aliqua ex parte tractanda, si
 u, non preparatis auribus, inflamare rem coepit, furere
 apud

ORATOR.

apud sanos, & quasi inter sobrios bacchari vinolentus videtur. * Tenemus igitur, Brute, quæ querimus, 100
 sed animo, nam manu si comprehensum, re ipse quidem sua tanta eloquentia mihi persuasisset ut se dimitterem. Sed inuentus profectò est ille eloquens, quem nunquam vidit Antonius. Quis est igitur vel
 Complēt ar breui, differam pluribus, ñ enim est eloquens, qui & humilia sutiliter, & magna graui-
 ter, & mediocria temperate potest dicere. * Nemo 101
 is, inquit, unquam fuit. Ne fuerit: ego enim quid desiderem, non quid viderim, disputo: redeoq; ad illam Platonis, de qua dixeram, rei formam & speciem: quam, etsi non cernimus, tamen animo tenere possumus: non enim eloquentem quero, neq; quidquam mortale & caducum, sed illud ipsum, cuius qui sit compos, sit eloquens: quod nihil est aliud, nisi eloquentia ipsa, quam nullis nisi mentis oculis videre possumus. Is erit igitur eloquens (ut illud iteremus) qui poterit parua summisq; modica temperatè, magna graui-
 ter dicere. * Totam mihi causam pro Cecinna de 102
 verbis interdicti fuit: res inuolutas definiendo explicauimus, ius civile laudauimus, verba ambigua distinximus. Fuit ornandus in Manilia lege Pompeius, temperata oratione, ornandi copiam persecuti sumus. Ius omne retinenda Maiestatis Rabinj causa continebatur: ergo in omni genere amplificationis exarsimus. At hac interdum temperanda & varianda fuit. * Quod igitur in accusationis septē libris 103
 nō reperitur genus? quod in Habis? quod in Cornelijs? quod in plurimis nostris defensionibus? qua exem-

pla selegissem, nisi vel nota esse arbitraret, vel posse
 eligere, qui quaterent: nulla est enim vlllo in genere
 laus oratoris, cuius in nostris orationibus non sit al-
 qua si non per se, etio, at conatus tamen atque adum-
 bratio. * nō assequimur, at quid deceat videmus. nec
 104 enim nunc de nobis, sed de re dicimus: in quo tantum
 abest ut nostra miremur, ut vsque eo difficiles ac
 inuolosi simus, ut nobis non satis faciat ipse Demosthe-
 nes, qui quanquam vnus eminet inter omnes in om-
 ni genere dicendi, tamen non semper aliquid inuen-
 105 tum infirmumq; desiderant. * Sed tamen, quoniam
 hunc tu oratorem cum eius studiosissimo Pammentem,
 cum esses Athenis, totum diligentissime cognouisti,
 neq; eum dimittis e manibus, & tamen nostram etiam
 lectitias: vides profecto illum multa perficere, nos
 multa conari: illum posse, nos velle, quocumque mo-
 do caussa postulet, dicere. Sed ille magnus, nam &
 successus ipse magnus, & maximos oratores habuit
 aequales: nos magnum sicisimus, si quidem potuisse
 106 quo conterdimus peruenire, in ea urbe, in qua
 (ut ait Antonius) auditus eloquens nemo erat. * At
 qui si Antonio Crassus eloquens visus non est: aut si
 bi ipse nunquam Cottam visus est, nunquam Sulpicium,
 nunquam Hortensium. Nihil enim amplius. Contra, ni-
 hil leniter Sulpicium, non multa grauiter Hortensium,
 superiores magis ad omne genus apti, Crassum
 dico, & Antonium. leuius igitur huius multiplicis,
 & aequaliter in omnia genera fusa orationis aures
 ciuitatis accepimus, easq; non prius, quicumq; era-
 mus, & quantumcumq; dicebamus, ad huius ge-
 neris

neris dicendi audiendi incredibilia studia conuer-
 tims. * Quāto illa clamoribus adoleſcētuli diximus, 107
 de ſupplicio parricidarum? qua nequaquam ſatis
 deſeruiſſe poſt aliquanto ſentire coepimus. Quid e-
 nim tam commune quā ſpiritus viuis, terra mor-
 tuis, mari fluctuantibus, litus erectis? ita viuunt
 dum poſſunt, vt ducere animam de caelo non queant:
 ita moriuntur, vt eorum oſſa terram non tangant:
 ita in ſtantiis fluctibus, vt nunquam alluantur: ita
 poſtremo eſcitantur, vt ne ad ſaxa quidem mortui
 conqueſcant, & qua ſequuntur: ſunt enim omnia,
 ſicut adoleſcentes, nō tam re & maturitate, quā ſpe
 & expectatione laudati. * Ab hac indoleiā illa ma- 108
 tura, Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Nec ve-
 rō hic vnus erat ardor in nobis, vt hoc modo omnia
 diceremus: ipſa enim illa pro Roſcio iuuenilis redun-
 dantiam multa habet attenuata, quaedam etiam
 paullo h lariora. At pro Habito, pro Cornelio, com-
 plureſq; alia: nemo enim orator tam multa, ne in
 Græco quidē otio, ſcripſit, quā multa ſunt noſtra:
 eaq; hāc ipſam habet quā probo, varietatē. * An ego 109
 Homero, Ennio, reliquis poētis, & maxime Tragicis
 concederem, vt ne omnibus locis eadem contentione
 vterentur, cribroq; mutarent, nonnunquam etiam
 ad quoridianum genus ſermonis accederent: ipſe
 nunquam ab illa acerrima contentione diſcederent?
 Sed quid poētas diuino ingenio profero? Hiſtriones
 eos vidimus, quibus nihil paſſet in ſuo genere eſſe pra-
 ſtantius: qui non ſolum in diſſimiliſſis perſonis ſa-
 tis faciebant, cum tamen in ſuis verſarentur: ſed &

- comediam in tragedijs, & tragediam in comedijs
 II° admodum placere videmus. * ego nō laborem? Cūm
 dico me. te, Brute, dico, nam in me quidem iam pri-
 dem effectum est, quod futurum fuit tu autem eodem
 modo omnem causas ages? aut aliquid causarum
 genus repudiabis? aut in istam causam perpetuum, &
 eundem spiritum sine vlla commutatione obtine-
 bis? Demosthenes quidem, cuius nuper inter ima-
 gines tuas, ac tuorum, quod eum credo amares, cūm
 ad te in Tusculanum venissem, imaginem ex ere vi-
 di, nihil Lysie subtilitate cedit, nihil arguūis & acu-
 mine Hyperidi, nihil lenitate Aeschini, & splendore
 III verborū. * Multa sunt eius totae orationes subtiles, vt
 contra Lepidum: multa & tota graues, vt quadam
 Philippica: multa varia, vt contra Aeschinē: falsa
 legationū, vt contra acundem pro causā Ctesiphontis.
 Iam illud medium, quoties vult, arripit, & à grauis-
 simo discedens, eo porissimū delabitur. Clamores ta-
 men tūm mouet. & tūm in dicendo plurimū efficit,
 II² cum grauis atq; locū vitur. * Sed ab hoc parumper
 abeamus, quando quidem de genere, non de homine
 quarimus: rei potius, id est eloquentiae, vim & natu-
 ram explicemus. Illud tamen, quod iam ante dixi-
 mus, meminerimus, nihil nos praecipendi causa esse
 dicturos: atq; ira potius acturos, vt existimatores vi-
 deamur loqui, non magistri. in quo tamen longius
 progredimur, quod videmus non te hac solum esse le-
 cturum, qui ea multo quā nos, qui quasi docere vi-
 deamur, habeas notiora, sed hunc librum etiam si-
 minus nostra commendatione, tuo tamē nomine ne-
 cesse

esse esse diuulgari. *Esse igitur perfectè eloquentis ¹¹³
 puto, non eam solum facultatem habere, qua sit e-
 ius propria, fusè, lateque dicendi: sed etiam vici-
 nam eius, atque sinitimam dialecticorum scienti-
 am assumere. quanquam aliud videtur oratio esse,
 aliud disputatio, nec idem loqui esse, quod dicere,
 at tamen utrumque in discernendo est. disputandi
 ratio, & loquendi dialecticorum sit, oratorum au-
 tem dicendi, & ornandi. Zeno quidem ille, à quo
 disciplina Stoicorum est, manu demonstrare so-
 lebat quid inter has artes interesset. Nam cum
 compresserat digitos, pugnumque fecerat, diale-
 ticam aiebat eiusmodi esse: cum autem diduxe-
 rat, & manum dilatauerat, palma illius similem ¹¹⁴
 eloquentiam esse dicebat. * Atque etiam ante
 hunc, Aristoteles principio artis rhetorica dicit, il-
 lam quasi ex altera parte respondere dialecticæ: ut
 hoc videlicet differant inter se, quod hac ratio di-
 cendi latior sit, illa loquendi contractior. Volo igitur
 huic summo, omnem, quæ ad dicendum trahi
 possit, loquendi rationem esse notam, quæ quidem
 res (quod te his artibus eruditum minime fallit)
 duplicem habuit docendi viam. Nam & ipse Ari-
 stoteles tradidit præcepta plurima differendi, &
 postea qui dialectici dicuntur, spinosiora multa
 pepererunt. * Ergo eum censeo, qui eloquentiæ ¹¹⁵
 laude ducatur, non esse earum rerum omnino
 rudem: sed vel illa antiqua, vel hæc Chryssi-
 pi disciplina institutus nouerit primum vim,
 Cc 4 natu-

ONIS
 in oratio
 quæ sit e-
 ius propria
 lateque di-
 cendi
 sed etiam vici-
 nam eius
 atque sinitimam
 dialecticorum scienti-
 am assumere
 quanquam aliud videtur
 oratio esse
 aliud disputatio
 nec idem loqui esse
 quod dicere
 at tamen utrumque
 in discernendo est
 disputandi
 ratio
 & loquendi
 dialecticorum sit
 oratorum au-
 tem dicendi
 & ornandi
 Zeno quidem ille
 à quo
 disciplina Stoicorum est
 manu demonstrare so-
 lebat quid inter
 has artes interesset
 Nam cum
 compresserat digitos
 pugnumque fecerat
 diale-
 ticam aiebat eiusmodi
 esse
 cum autem diduxe-
 rat
 & manum dilatauerat
 palma illius similem
 eloquentiam esse dicebat
 * Atque etiam ante
 hunc
 Aristoteles principio
 artis rhetorica dicit
 illam quasi ex altera
 parte respondere
 dialecticæ
 ut
 hoc videlicet differant
 inter se
 quod hac ratio
 dicendi latior sit
 illa loquendi
 contractior
 Volo igitur
 huic summo
 omnem
 quæ ad dicendum
 trahi
 possit
 loquendi rationem
 esse notam
 quæ quidem
 res
 (quod te his artibus
 eruditum minime
 fallit)
 duplicem habuit
 docendi viam
 Nam & ipse Ari-
 stoteles tradidit
 præcepta plurima
 differendi
 &
 postea qui
 dialectici dicuntur
 spinosiora multa
 pepererunt
 * Ergo eum
 censeo
 qui eloquentiæ
 laude ducatur
 non esse earum
 rerum omnino
 rudem
 sed vel illa
 antiqua
 vel hæc Chryssi-
 pi disciplina
 institutus nouerit
 primum vim
 Cc 4 natu-

naturam, genera verborum, & simplicium, & copulato-
 rum: deinde quot modis quidque dicatur:
 qua ratione verum, falsumne sit iudicetur: quid
 efficiatur è quoque: quod cuique consequens sit,
 quodque contrarium: cumque ambigue multa di-
 cantur: quomodo quidque eorum diuidi, explana-
 ri que oporteat. Hac tenenda sunt oratori: sepe e-
 nim occurrunt: sed quia sua sponte squalidiora
 sunt, adhibendus erit in his explicandis quidam ora-
 tionis ritus. * Et quoniam in omnibus qua ratione
 docentur & vi. i. primum constituendum est quid
 quidque sit (nisi enim inter eos qui disceptent cõue-
 nit, quid sit illud, de quo ambigitur, nec recte disse-
 ri, nec vnquam ad exitum perueniri potest) expli-
 canda est sepe verbis mens nostra de qua que re, at-
 que inuoluta rei notitia definiendo aperienda est.
 siquidem est definitio oratio, qua quid sit id de quo
 agitur, ostendit quam breuissimè. Tum, vt scis, ex-
 plicatõ genere cuiusque rei, videndum est, qua sint
 eius generis siue forma, siue partes, vt in eas tribua-
 tur omnis oratio. * Erit igitur hæc facultas in eo,
 quem volumus esse eloquentem, vt definire rem
 possit, neque id faciat tam præse, & angustè, quam
 in illis eruditissimis disputationibus fieri solet: sed
 cum explanatius, tum etiam vberius, & ad com-
 mune iudicium, popularemque intelligentiam accõ-
 modatus. Idemque etiam, cum res postulabit, ge-
 nus vniuersum in species certas, vt nulla neque præ-
 termittatur, neque redundet, partietur, ac diui-
 det.

O R A T O R .

det. Quando autem, aut quomodo id faciat, nihil
 ad hoc tempus, quoniam, vt supra dixi, iudicem
 esse me, non doctorem volo. * Nec verò dialecticis ¹¹⁸
 modo sit instructus, sed habeat omnem philosophiam
 notos & tractatos locos: nihil enim de religione,
 nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate
 patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de vir-
 tutibus, aut vitijs, nihil de officio, nihil de dolore,
 nihil de voluptate, nihil de perturbationibus ani-
 mi & erroribus, quæ sæpè cadunt in causas, sed
 è iunctis aguntur: nihil, inquam, sine ea scientia,
 quam dixi, grauitèr, amplè, copiosè dici & expli-
 cari potest. * De materia loquor orationis etiam ¹¹⁹
 nunc, non ipso de genere dicendi: volo enim rem
 prius habeat orator, de qua dicat, dignam auribus
 eruditæ, quàm cogitet quibus verbis quidque di-
 cat, aut quomodo. Quem etiam, quo grandior
 sit, & quodammodo excelsior (vt de Periclo dixi
 supra) ne physicorum quidem esse ignarum volo.
 Omnia profectò, cum se à cælestibus rebus refe-
 ret ad humanas, excelsius magnifèntiusque &
 dicit & sentiet. Cumque illa diuina cognouerit, ¹²⁰
 nolo ignoret ne hac quidem humana. * Ius ciuile
 teneat, quo egent causas forenses quotidie: quid
 est enim turpius, quàm legitimarum, & ciuiliu
 controuersiarum patrocinia suscipere, cum sis le-
 gum, & ciuili iuris ignarus? Cognoscat etiam ro-
 rum gestarum, & memoria veteris ordinem,
 maximè scilicet nostræ ciuitatis: sed & impe-
 riosorum

uni nomi:
~~uni nomi:~~
 plura:

riorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri leuauit labor, qui conseruatis, notatisque temporibus, nihil cum illustre pratermitteret, annorum septingentorum memoriam vno libro colligauit. Nescire autem quid antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum: quid enim est aetas hominis, nisi, cum memoria rerum veterum cum superiorum aetate contexitur? Commemoratio autem antiquitatis, exemplorumque prolatio summa cum delectatione & auctoritatem orationi affert, & si-

121 dem. * Sic igitur instructus veniet ad causas: quarum habebit genera primum ipsa cognita: erit enim ei perspectum, nihil ambigi posse, in quo non aut res controuersiam faciat, aut verba. Res, aut de vero, aut de recto, aut de nomine. Verba, aut de ambiguo, aut de contrario. Nam si quando aliud in sententia videtur esse, aliud in verbis, genus est quoddam ambigui, quod ex praterito verbo fieri solet: in quo, quod est ambiguum proprium, res duas significari videmus. * Cum tam pauca

122 sint genera causarum, etiam argumentorum praecepta pauca sunt. traditi sunt, è quibus ea ducuntur, duplices loci: vim è rebus ipsis, alteri assumpti. Tractatio igitur rerum, efficit admirabilem orationem; nam ipsa quidem res in perfacili cognitione versantur: quid enim iam sequitur, quod quidem artus sit, nisi ordiri orationem, in qua aut concilietur auditor, aut erigatur, aut patet se

ad

ut descendam rem breuiter exponere, & probabiliter, & aperte, ut quid agatur, intelligi possit? sua confirmare, aduersaria euertere? eaque efficere non perturbat, sed singulis argumentationibus ita concludendis, ut efficiatur quod sit consequens ijs qua sumentur ad quamque rem confirmandam? post omnia, per orationem inflammantem, resinguentemue concludere? Has partes quemadmodum tractet singulas, difficile dictu est hoc loco: nec enim semper tractantur vno modo. * 123

Quoniam autem non doceam, quaro, sed quem probem: probabo primum eum qui quid deceat, videbit: hoc enim sapientia maxime adhibenda eloquenti est, ut sit temporum personarumque moderator: nam nec semper, nec apud omnes, nec contra omnes, nec pro omnibus, nec omnibus eodem modo dicendum arbitror. Is erit ergo eloquens, qui ad id quodcunque docebit, poterit accommodare orationem. Quod cum statuerit, tum ut quidque erit dicendum, ita dicet, nec satur a ieiuniis, nec grandia minuit, nec item contra, sed erit rebus ipsi par & equalis oratio. * Principia verecunda, 124
non elatis intensa verbis, sed acuta sententijs, vel ad offensionem aduersarij, vel ad commendationem sui. Narrationes credibiles, nec historico, sed propè quotidiano sermone explicatè dilucidè. Dein, si tenues causa, tum etiam argumentandi tenuis filum & in docendo, & in refellendo: id que ita tenebitur, ut quanta ad rem, tanta ad orationem

nem fiat accessio. * Cùm verò caussa ea incide-
 rit, in qua vis eloquentia possit exprimi, tùm se
 latius fundet orator: tùm reget & flectet ani-
 mos, & sic afficiet vt volet, id est vt caussa na-
 tura, & ratio temporis postulabit. Sed erit
 duplex omnis eius ornatus ille admirabilis, pro-
 pter quem ascendit in tantum honorem eloquen-
 tia. Nam cùm omnis pars orationis esse debet lau-
 dabilis, sic vt verbum nullum, nisi aut graue, aut e-
 legans excidat, tùm sunt maximè luminosa, &
 quasi actiuos partes duae: quarum alteram in vni-
 uersi generis quaestione pono, quam (vt supra dixi)
 Graeci appellant *κρίσις* alteram in augendis, am-
 plificandisque rebus, qua ab eisdem *ἀρπύξ* est
 126 nominata. * qua, et si aequabiliter toto corpore ora-
 tionis fusa esse debet, tamen in communibus locis
 maximè excelleat. qui communes appellantur, eo
 quod videntur multarum idem esse caussarum, sed
 proprij singularium esse debent. Ac verò illa pars
 orationis, quae est de genere vniuersa, totas caussas
 saepe continet. Quidquid est enim illud, in quo quasi
 certamen est controuersiae, quod Graeci *ἀντιμαχία*
 dicitur, id ita dici placet, vt traducatur ad per-
 petuam quaestionem, atque vt de vniuerso genere
 dicatur: nisi cùm de vero ambigetur, quod quae-
 227 rionem coniectura solet. * Dicitur autem non Peripateti-
 corum more (est enim illorum exercitatio ele-
 gans iam inde ab Aristotele constituta) sed ali-
 quanto neruosius: & ita de re communia dicentur,
 vt &

ut pro reū multa leniter dicantur, & in aduersarios
 asperè. Augendis vè d' reba, & contrà abijciendis,
 n. bil est quod non perficere possit oratio: quod &
 inier m: dia argumēta faciendum est, quoties unq;
 dabitur vel ampl' faciendi, vel minuendi locus: & pa-
 nē infinite in perorando. * Quo sunt etiam quæ tra- 128
 ctata ab oratore admirabilem eloquentiam faciunt:
 quorum alterum est, quod Græci ἡδύχοι vocant, ad
 naturam, & ad mores, & ad omnium vitæ consue-
 tudinem accommodatum: alterum quod idem τῶν ἀ-
 χόων nommant, quo perturbantur animi, & concit-
 antur, in quo vno regnat oratio. Illud superius, co-
 mite, iucundam, ad benevolentiam conciliandam pa-
 ratum: hoc vehemens, incensum, incitatum, quo causæ
 eripiuntur. quod cum rapidè fertur, sustineri nullo
 pacto potest. * Quo genere nos mediocres, aut multo
 minus, sed magno semper vsi impetu, sæpè aduersa- 129
 rios de statu omnis diceimus. * Nobis pro familiari
 reo summus orator non respondit Hortensium. A no-
 bis homo audacissimus Catilina in senatu accusa-
 tus, obmutuit. Nobis priuata in causa magna, gra-
 tis, cum cõpisset Curio pater r spondere, subito affe-
 dit, cum sibi veniens et ep: am memoriam diceret. * 130
 Quid ego de miserationibus loquar? quibus eo sum
 vsu: pluribus, quod, etiam si plures dicebamus, pero-
 rationem mihi tamen omnes relinquebant: in quo,
 ut videret exc. here, non ingenio, sed dolore affeque-
 bar. Quæ quali acunq; in me sunt: me enim r sum nō
 pariet et quanta sint, sed apparent in orationibus: est
 carens: libri spiritus ille, propter quem maiora eadem
 illa

- illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri solent.
- 113 * Nec vero miseratione solum mens iudicium per-
 mouenda est, qua nos ita dolenter vti solemus, vt pu-
 erum infantem in manibus perorantes tenuerimus:
 vt alta in causa excitato reo nobili, sublato etiam
 filio paruo, plangere, & lamentatione compleremus
 forum, sed etiam est faciendum, vt irascatur iudex,
 mitigetur, inuideat, siueat, contemnat, admiretur,
 oderit: diligat, cupiat, satietate efficiatur, speret, me-
 ruit, letetur, doleat. qua in varietate, duriorum, ac-
 cusatio suppeditabit exempla, mitiorum, defension-
 nes mea. * nullo enim modo animus audientis, aut
 122 inuitari, aut leniri potest qui in iudicio a me non ten-
 tatus sit. dicerem perfectum, si ita iudicarem, nec in
 veritate crimen arrogantiae extimescerem. Sed, vt
 supra dixi, nulla me ingenij, sed magna vis animi in-
 flammata, vt me ipse non teneam, nec vnquam is qui
 audiret, incenderetur, nisi ardens ad eum perueniret
 oratio. Videret exemplum domesticis, nisi ea legisses, vce-
 rer alienis, vel Latinis, si vlla reperirem, vel Graecis sic
 deceret: sed Crassi per pauca sunt, nec ea iudiciorum ni-
 hil Antonij, nihil Corne, nihil Sulpicij: dicebat mor-
 llus, quam scripsit Hortensius. * Verum haec vbi,
 123 quam quarimus, quant a si: suspicemur, quoniam
 exemplum non habemus: aut, si exempla sequimur,
 a Demosthene sumamus: & quidem perpetuo dis-
 tinctionis, ex eo loco, vnde in Ctesiphoniis iudicio de suis
 factis, consilijs, meritis in remp. aggressus est dicere.
 Haeprocedo oratio, in eam formam, qua est in sic a

in mentibus nostris, includi sic potest, vt maior elo-
quentia non requiratur. * Si etiam forma ipsa ra- 134
stat, & character ille qui dicitur: qui qualis esse de-
beat, ex ipsis, qua supra dicta sũt, intelligi potest. Nũ
& singulorum verborũ, & collocatorũ lumina at-
tingimus: quibus sic abundabit, vt verbum ex ore nul-
lum nisi aut elegans, aut graue exeat: ex omni ge-
nere frequentissima trãstiones erũt, quod ea, prop-
ter similitudinem transferunt animos, & reserunt,
ac mouent huc & illuc: qui motus cogitationis cele-
riter agitur per se ipse delectat. Et reliqua ex collo-
catione verborum qua sumũtur quasi lumina, mag-
nũ efficit ornatum orationi: sunt enim similia illa,
qua in amplo ornatu scena, aut fori appellantur in-
signia, non quod sola ornent, sed quod excellãt. * Ea 135
dem ratio est horum, qua sunt orationis lumina, &
quodammodo insignia. CVM aut duplicantur, ite-
ranturq; verba, aut breuiter commutata ponuntur,
aut ab eodem verbo ducitur sepius oratio, aut in i-
dem conijctur, aut in virumque, aut adiungitur
idem iteratũ, aut idem ad extremum refertur, aut
continenter vnum verbum non in eandem sententi-
am ponitur, aut cum similiter vel cadunt verba
vel desinant, aut multis modis contrarijs velata
contraria, aut cum gradatim sursum vsus redi-
tur, aut cum demptis conjunctionibus, dissolutè plura
dicuntur, aut cum aliquid prætereuntes, cur id
faciamus ostendimus, aut cum corrigimus nosmet-
ipsos quasi reprehendentes, aut si aliqua exclam-
atio vel admirationis, vel conuersionis: aut cum
cũs-

136 eiusdem nominis casus sapius commutantur. * Sed
 sententiarum ornamenta maiora sunt: quibus quia
 frequentissime Demosthenes utitur: sunt: qui patent
 idcirco eius eloquentiam maxime esse laudabilem. Et
 v. rō nullus fr̄e ab eo locus sine quadam conforma-
 tione sententia dicitur: nec aliud quicquam est dice-
 re, nisi oēs, aut certe plerasq; aliqua specie illumina-
 re sententias: quas cum tu optime, Brute, teneas,
 quod attinet nominibus vti, aut exempli 2 tanum-
 modo notesur locus. * sic igitur dicit ille, quē experi-
 137 mus, vt verset sepe multis modis eandem & vnam
 rem, & hæreat in eadem commoretur quē sententia:
 sepe etiam vt extenuet aliquid, sepe vt irrideat, vt
 declinet à proposito deflectat quē sententiam: vt pro-
 ponat quid diciturus sit: vt, cum transierit iam ali-
 quid, desinat: vt se ipse reuocet: vt quod dixit iteret:
 vt argumentum ratione concludat: vt inerrōgan-
 do vt gr̄as: vt rursus quasi ad interrogata sibi ipse re-
 spondeat: vt contrā ac dicat, accipi ac sentiri vult: vt
 addubitet quid potius, aut quomodo dicat: vt diui-
 dat in partes: vt aliquid relinquat ac negat: vt
 antepronumiat: vt in eo ipso, in quo reprehendatur,
 138 culpam in aduersarium conferat. * vt sepe cum ijs
 qui audiunt, nonnunquam etiam cum aduersario
 quasi deliberet: vt hominum sermones moresq; de-
 scribat: vt multa quadam loquentia inducat: vt ab
 eo quod agit, auertat animos: vt sepe in hilarita-
 tem risumq; conuertat: vt ante occupet quod putat
 opponi: vt comparet similitudines: vt utatur exem-
 plis: vt aliud aliq; tribuens differat: vt interpellato-
 rem

remi coerceat: vt aliquid reicere se dicat, vt denunciet quid caueat: vt liberis quid audeat, vt irascatur etiam: vt obiurgat aliquando, vt deprecetur: vt supplicet, & medetur: vt à proposito declinet aliqua uolum, vt optet: vt execretur: vt fiat ijs apud quos dicit familiaris. * atq; alias etiam dicendi quasi virtutes sequitur: breuitatem, si res petet: sapè etiam rē dicendo subiicit oculis: sapè suprā feret, quam fieri possit: significatio sapè erit maior, quam oratio: sapè hilaritas: sapè uita naturarumq; imitatio. Hoc in genere (nam quasi sitnam uides) omnia dulces oportet eloquentia magnitudo. * sed hac nisi collocata & quasi structa, & nexa uerbis, ad eam laudē quā volumus, aspirare non possunt. De quo cum m. h. d. incepti uide: em esse dicendum, etsi mouebant etiā me illa, qua suprā dixeram, tamen ijs quæ sequuntur, perturbabar magis. Occurrebat enim posse reperiri non inuidos solū quibus referta sunt omnia, sed fautores etiam laudum mearum, qui non censerent otiosos uiri esse, de cuius meritis tanta senatus iudicia facisset comprobante populo Rom. quanta de nullo, de arte scio dicendi lissis tam multa mandare. Quibus, si nihil aliud responderem, nisi mea. Bruto negare roganti noluisse, iusta esset excusatio: cum & amicitissimo, & prestatissimo uiro, & recta, & honesta petitis satis facere uoluisse. * Sed si proficiscar (quod utinam possem) me studiosis d. cedi, præcepta, & quasi uias, quæ ad eloquentiam ferrent traditurum. quis tandem id iustus rerum astimator reprehederet? Nā quis unquam dubitauit quin in rep. nostra præ-

Dd mas

- mas eloquentia tenuerit semper urbanis, placatisq;
 rebus, secundas iuris scientia? cum in altera gratia,
 glorie, praesidij plurimum esset, in altera persecutio-
 num cautionumq; praecipuo? qua quidem in ipsa au-
 xilium ab eloquentia saepe peteret, ea vero repugnan-
 142 te, vix suas regiones finesq; defendere. * Cur igitur
 ius civile docere semper pulchrum fuit, hominumq;
 clarissimorum discipulis domus flouerunt: ad de-
 cendum, si quis acuat, aut adiuvat in eo inuentum,
 vituperetur? Nam si vitiosum est dicere ornate, pel-
 latur omnino è civitate eloquentia: sin ea non modo
 eos ornat penes quos est, sed etiam vniuersam rep.
 cur aut discere turpe est, quod scire honestum est, aut
 quod nosse pulcherrimum est, id non gloriosum doce-
 143 re? * At alterum facitatum est, alterum nouum.
 Fateor, sed vtriusq; rei causa est: alteros enim re-
 spondentes audire sat erat, ut ij qui docerent, nullum
 sibi ad eam rem tempus ipsi sponerent, sed eodem
 tempore & dicentibus satisfacerent, & consulenti-
 bus: alteri, cum domesticum tempus in cognoscendis
 componendisq; causis, fore se in agendis, reliquum
 in se ipsis reserendus omne consumerent, quem ha-
 bebant instituti, aut docendi locum? Atque haud
 scio an pleriq; nostrorum oratorum ingenio plus va-
 luerint, quam doctrina. Itaque illi dicere, melius,
 quam precipere, nos contra fortis assumpsimus. * At
 144 dignitatem docere non habet. Certe si quasi in ludo:
 sed si monendo, si cohortando, si percunctando, si
 communicando, si interdum etiam vna legendo, au-
 diendo, nescio cur non docendo etiam aliquid ali-
 quando,

ORATOR.

quando, si possi meliores facere, cur noli? An quibus
 verbis sacrorum alienat. o fiat docere honestum est,
 ut est: quibus ipsa sacra resiners, de fendi q. possunt, nō
 honestum est: * Atius proficentur etiam qui nesciunt. 145
 eloquentiam autem illi ipsi, qui conficuntur sunt, ta-
 men ea se valere dissimulant: propterea quod pru-
 dentia hominibus grata est: lingua suspecta. Num
 igitur aut latere eloquentia potest: aut id, quod dissi-
 mulat, effugit: aut est periculum, ne quis putes in
 magna arte, & gloriosa turpe esse docere alios id,
 quod ipsi fuerit honestissimum discere? * Ac fortasse 146
 ceteri rectiores: ego semper me didicisse pra-
 tulit: quid enim possem? cum & abfuissem adolescens,
 & horum studiorum causa mare transissem, & do-
 ctissimū hominibus domus referta esset, & aliqua
 forte esse inessent in sermone nostro doctrinarum no-
 ta? cumq; vulgo scripta nostra legerentur, dissimula-
 rem me didicisse? quid erat cur probarem? nisi quod
 parum fortasse profeceram. Quod cum ita sit: tamen
 ea, qua supra dicta sunt, plus in disputando, quam
 ea, de quibus ascendum est, dignitatem habuerunt. * 147
 De verbis enim componendis, & de syllabis prope-
 modum dinumerandis, & dimeniendis loquimur:
 qua, etiam si sunt, sicuti mihi videntur, necessariae:
 tamen sunt magnificentius, quam docentur. Est id
 omnino verum: sed proprie in hoc dicitur, nam om-
 niū magnarum artium, sicut arborum, altitudo
 nos delectat: radices, stirpesq; non item, sed esse illa si-
 ne his non potest. Me autem siue peruenat: summus ille
 versus, qui vetat.

3) Artē pudēre proloqui quā facitēs,

De 2

diss.

disimulare non finit quin del. iter: sua tuum studi-
um hoc à me volumen exprisit; tamen ex, quos ali-
quid reprehensuros suspicabar, respondendum fuit.

148 * Quod si ea, quae dixi, non ita essent: qui tamen se-
tam durum, agrestemque praeberet, qui hanc mihi
non daret veniam, ut cum mea forenses artes, & ac-
tiones publicae cotidie essent, non me aut à fiducia,
quod facere non possem: aut a maestria, cui resisto,
potius quam literis dedorem? quae quidem in an-
tea in iudicia, atque in curiam deducelant, nunc ob-
lectant domi. Nec verò talibus modis; quales
hic liber continet, sed multo striamque acioribus, &
maioribus: quae si erunt perfecta, profecto forensi-
bus nostris rebus, & domesticae litterae respondebunt.

149 * Sed ad institutam disputationem revertamur. Col-
locabitur igitur verba, aut ut inter se quam aptissi-
me cohaereant extrema cum primis, atque sint quam
suavis in verbis: aut ut forma ipsa concinna, atque
verborum confis: at orbem saum: aut ut comprehen-
sio numerosa, & apte cadat. Atque illud primum vi-
deamus, quale sit: quod vel maxime desit: et dili-
gentiam, ut fiat quasi structura quadam, nec tamen
fiat operose: nam sit cum infinitus, tum puerili
labor quod apud Lucillum scite exagitat in Albusio
Scaevola,

1. Quam lepidè lex eius composita, ut tessera omnes

2. Arte paucim:nto atque emb emax vermiculato,

105 * Nolo tam minuta haec constructio appareat, sed ta-
men si. Aus exercitatus efficiat facile hanc viam
componendi. Nam ut in legendo oculus, sic a nimis
in di-

in dicendo proficiet quid sequatur: ne extremorum
 verborum cum insequentibus primis concursus, aut
 hiulcae voces efficiat, aut asperas: quemum enim su-
 aurs, grauesque sententia, tam in si inconditè verbi
 efferuntur, offendunt aures, quarum est iudicium su-
 per b simum. Quod quidem Latina lingua sic obser-
 uat, nempe ut tam rusticus sit qui in vocalem nolit con-
 iungere. * In quo quidem etiam Theopompum repro-
 hendunt, quod eas literas tantoperè fugerit: & si id
 magister eius Socrates, at non Thucydides: ne illa
 quidem haud paullo maior scripitor Plato, nec solum
 in his sermonibus, qui dialogi dicuntur, ubi etiam
 de industria id faciendum fuit, sed in populari ora-
 tione, qua mos est Athenis laudari in concione eos,
 qui sunt in praeliis interficiti: que sic probata est, ut
 eam quotannis, ut scilicet, illo die recitari necessè sit,
 in ea est crebra ista vocalium concursio, quam ma-
 gna ex parte, ut vitiosam, fugit Demosthenes. * 152
 Sed Graeci viderint: nobis, ne si cupiamus quidam,
 distrahere voces conceditur. Indicant orationes
 illa ipse horridula Catonis, indicant omnes poe-
 ta, praeter eos, qui ut versum facerent, saepe hiabant,
 ut Nanius.

„ Vos qui accolitis Histrum fluuium, atque Algi-
 dam. & ibidem.

„ Quam nunquam nobis Graei, atque barbari.
 AE nipijs semel,

„ Scipio inuicte, Et quidem nos,

„ Hoc motu radiantis Etesiae in vada ponti.

Hoc idem sapiens nostri non tulissent, quod Graeci lau-
 dare

- 133 dare etiam solent. * Sed quid ego? vocales sine vocalibus saepe breuitatis causa contrahunt, ut *isa* dixerent, multis modis, *vas* *argenteis*, *palm* & *crinibus*, & ceteris fractis. Quid verò licentius, quàm quod hominum etiam nomina contrahunt, quo essent aptiora? nam ut duellum bellum, & *duis* *b*, sic *Duell* *u* cum, qui *Poenos* classe deuicit, *Bellum* nominauerunt, cum superiores appellati essent semper *Duell* *j*. Quintiã verba saepe contrahuntur, non vsus causa, sed aurium. Quomodo enim vester *Axilla* *Achala* factus est, nisi fuga *litera* *vastoris*? Quam *litera* etiam è *maxilla*, è *taxilla*, & *vex. llo* & *paxilla* consuetudo elegans *Latini* sermonis euellit. * Libenter etiam copulando verba iungebant, ut *sodes* pro *si audes*, *sis* pro *si vis*. Tam in *vno capsis*, tria verba sunt. *Ain* pro *aisine*, *nequire*, pro *non quire*, *malle* pro *magis velle*, *nolle* pro *non velle*. Deim etiam *sapè*, & *exin*, pro *deinde*, & pro *exinde* dicimus. Quid illud? non nolet unde sit? quod dicitur, cum *illis*, cum autem nobis non dicitur, sed *nobiscum*, quia si ita diceretur, obscensius concurrerent *litera*, ut etiam modo, nisi *AVTEM* interposuissent, concurrissent. Ex eo est *mecum*, & *tecum*, non *cum me*, & *cum te*: ut esset simile illis *uocum*.
- 134 *biscum*, atque *nobiscum*. * Atque etiam à quibusdam sero iam emendatur antiquitas, qui hac reprehendunt: nam *P. ob deum*, atque hominum fidem, *deorum* aiunt. Ita credo. hoc illi nesciebant, an dabit hanc consuetudo licentiam? Itaque idem poeta, qui iniustitiam contraxerat,
- 37 *Patris mecum factum pudet, pro meorum factorum,*

fforum,

florum, & , Texitur exitium examen capiti, pro
 exitiorum: non dicit liberum!, ut pleriq; loquimur
 cum cupidos liberum, aut in liberum loco dicimus:
 sed, ut isti volunt: Neq; tuum vnquam in gremium
 extollas librorum ex te genus. & idem. Namque
 Aesculapij librorum. At ille alter in Ch: yse non so-
 lum, Ciues antiqui amici maiorum meum, quod
 non erat v'sitatum: sed durius etiam, Consilium
 socij augurium, atq; extum interpretes. Idemq; per-
 git, Postquam prodigium horrifera, portentum
 pauor. quae non sane sunt in omnibus neutri v'sitata.
 Nec enim dixerim tam libenter armum iudicium,
 nisi est apud eundem, Nihilne ad te de iudicio armu
 accidit? quam armorum. * Iam, ut censoria tabula 156
 loquuntur, fabrum, & procorum audeo dicere, non
 fabrorum, & procorum, Planeque duorum virorum
 iudicium, aut triumvirorum capitalium, aut de-
 cemvirorum litibus iudicandis, dico nunquam. at-
 qui dixit Attius, Video sepulchra duo duorum cor-
 porum. Idemque, Mulier vna duum virum. Quid
 verum sit, intelligo: sed alias ita loquor, ut conces-
 sum est, ut hoc vel prob deum dico, vel prob deo-
 rum: alias, ut necesse est, cum triumvirum, non
 virorum, cum sestertium nummum, non nummo-
 rum, quod in his consuetudo varia non est. * Quid 157
 quod sic loqui, nosse, iudicasse, utant, nouisse iubent,
 & iudicasse, quasi verò nesciamus in hoc genere,
 & plenum verbum recte dici: & imminutum v'si-
 tate. Itaque virumque Terentius, Eho tu cognatum
 diuum non noras? Post idem, Scilphonem inquam

noueras? Siet. plenam est: sit, imminutum, licet ut a-
re utroque ergo ibidem.

„ Quam cara sint q̄, post carendo intelligunt,

„ Quamq̄, at tinendi magni dominatus sicut.

Nec verò reprehenderim,

„ Scripsere alij rem, & scripserunt, esse verius
senio, sed consuetudini auribus indulgenti libenter
obsequor.

„ Idem campus habet, inquit Ennius, &

„ In templi isdem, probauit: ac isdem erat ve-
rius, nec tamen esstem, optimius: male sonabat is-
dem impetratum est à consuetudine, ut peccare sua-
uitatis causa liceret: & pomeridianas quadrigas,
quam post meridianas libentius dixerim, & me
hercule, quam me hercules. Non scire quidem bar-
barum iam videtur, nisi sit dulcius. Ipsum meridi-
em, cur non medidim? credo quod erat insuauis.

158 * Vna Praposition est abs, eaq̄, nunc tantum in acce-
pti tabula manet, nec huiusmodi omnium: in re-
quo sermone mutata est. Nam amouit dicimus, &
abegit, & abstulit, ut tam nescias, abne verum sit, an
abs. Quid si etiam abfugit, turpe visum est? &
abfer noluerunt, aufer maluerunt? quae prapositione,
prater hac duo verba nullo alio in verbo reperitur.
Noti erant, & navi, & nari quibus cum I N pra-
pomi oporteret, dulcius visum est ignoti, ignaui, igna-
ri, dicere, quam ut veritas postulabat. Ex usu di-
cunt, & è rep. quod in altero vocali excipiebat, in
altero esset asperitas nisi litteram sustulisses: ut exi-
git, edixit, efficit, extulit, edidit. adiuncti verbi pri-
mam

nam litteram propositio commisit, ut subegit,
 summutavit, sustulit. * Quid in verbis unctum? 159
 quam scite insipientem, non insipientem? iniquum
 non iniquum? tricipitem, non tricapitem? concisum,
 non concasum? Ex quo quidam perisum etiam vo-
 lunt, quod eadem consuetudo non probavit. Quid
 verò hoc elegantius, quod non sit natura, sed quo-
 dam instituto? inlycum dicimus brevis prima littera,
 insanus producta: inhumanus brevis, infelix longa,
 & ne multum, quibus verbis ea prima littera sunt,
 que in sapiente atque felice, productè dicitur: in ce-
 teris omnibus breviter. Itemq; compositis, consue-
 vit, concepit, confecit: consule veritatem, repre-
 hendet: refer ad aures, probabunt, quare cur? ita se
 dicent iuvari. voluptati autem aurium morigerari
 debet oratio. * Quin ego ipse, cum scirem ita maiores 160
 locutos esse, ut nusquam nisi in vocali aspiratione
 viderentur, loquebar sic, ut pulchros, & Ceteos, tri-
 umphos, Carthaginem dicerem: aliquando, idq; sero
 conuictio aurium, cum mihi extorta veritas esset, v-
 sum loquendi populo concessi, scientiam mihi refer-
 uavi. Orciuos tamen, & Matones, Oiones, Capio-
 nes, sepulcra, coronas, lacrymas dicimus, quia per
 aurium iudicium semper licet. Purrum semper En-
 nisus, nusquam Pyrrhum.

3, Vt patefecerant Fruges, non Phryges, ipsius an-
 tiqui declarant libri. nec enim Græcam litteram
 adhibebant, nunc autem etiam duas. & cum Phry-
 gum, & cum Phrygibus dicendum esset, absurdum
 orat, aut tantum barbaris casibus Græcam litteram

Dd 5 adhibe-

161 adh' b're, aut recto casu solum Græcè loqui, tamèn
 & Phryges, & Pyrrhum aurium causa dicimus. *
 Quinetiam, quod iam subrusticum videtur, olim
 autem polirius, eorum verborum, quorum eadem
 erant postrema dua li. tere, qua sunt in optumus, pos-
 tremam litteram detrahebant, nisi vocalis in se-
 quebatur. Ita non erat ea offensio in verbis, quam
 nunc fugiunt poëtae novi: ita enim loquebamur,
 , , Quis est omnibu' princeps. non omnibus prin-
 cept. &

162 , , Vt illa dignu' locoq; non dignus.
 Quod si indocta consuetudo tam est artifex suavitatis,
 quid ab ipsa tandem arte & doctrina postulari
 putamus? * Hac dixi brevius, quam si hac de re vna
 disputarem (est enim hic locus late patens, de na-
 tura vsq; verborum) longius autem, quam institu-
 ta ratio postulabat. Sed quia rerum verborumq; iu-
 dicium prudentia est, vocum autem & numerorum
 aures sunt iudices, & quod illa ad intelligentiam
 referuntur, hac ad voluptatem, in illis ratio inuenit,
 in his sensus artem: aut enim negligenda nobis fuit
 voluptas eorum, quibus probari volebamus: aut ars
 163 eius concilianda & repedienda. * Dua sunt igitur res,
 que permulceant aures, sonus, & numerus. De nu-
 mero mox: nunc de sono quarimus. Verba, vt supra
 diximus, legenda sunt potissimum bene sonantia, sed
 ea non, vt poëtae, exquisita ad sonum, sed sumpta de
 medio. , , Quae potius Helles-Superat modum. At,
 , , Auratus aures Col. horum. Splendidi nominibus
 illuminatus est versus: sed proximus inquinatus in-
 sua-

suavisima littera sunt ut, „Frugifera & ferta ar-
ua Asia tenes. * Quare bonitate potius nostrorum ¹⁶⁴
verborum ut amur, quam splendore Græcorum: nisi
forte sic loqui poterit, „Qua tempestate Paria
Helenam, & qua sequuntur immo vero ista sequa-
mur, asperit atemque fugiamus, „Habeo istam e-
go perterrita: repa: idē que, Versut loquas malitias.

Nec solum componentur verba ratione, sed eti-
am finientur: quoniam id iudicium esse aurium alte-
rum diximus. Sed finiuntur, aut compositione ipsa,
& quasi sua sponte, aut quodam genere verborum,
in quibus ipsis concinnitas inest: quasiue casus ha-
bent in exitu similes, siue paribus paria readduntur,
siue opponuntur contraria, suapte natura nume-
rosa sunt, etiamsi nihil est factum de industria. * In ¹⁶⁵
hucus concinnitas in cōsecratione Gorgia fuisse prin-
cipem accepimus, quo de genere illa nostra sunt in
Miloniana: Est enim, Iudices, hac non scripta, sed
nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus:
verū ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressi-
mus: ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed
imbuti sumus: Hac enim talia sunt, ut quia refe-
runtur ad ea, ad qua debent referri, intelligamus
non questum esse numerum, sed secutum. * Quod ¹⁶⁶
fit item in contrarijs referendi, ut illa sunt, quibus
non modo numerosa oratio, sed etiam versus effi-
citur:

„Eam quam nihil accusas, damnas, condemnas di-
xisset, qui versum effugere voluisset.

„ Bene

Benè quam meritam esse autumas, dicius male mereri.

Id quod scis, prodest nihil; id, quod nescis, obest. Versum efficit ipsa relatio contrariorum; id effert in oratione numerosum,

Quod scis nihil prodest: quod nescis, multum obest. Semper hæc quæ Græci ἀντιθέτα nominant, cum contrarijs opponuntur contraria, numerum orationum necessitatē ipsa efficiunt. Et eum sine industria.

167 Hoc genere anti qui iam antè Isocratē delectabantur, & maximè Gorgias: cuius in oratione plerumque efficit numerum ipsa concinnitas. Nos etiā in hoc genere frequentes: ut illa sunt in quarto accusationis, Conferte hanc pacem cum illo bello: huius prætoris aduentum, cum illius imperatoris victoria: huius cohortem imparam, cum illius exercitum inuito: huius libidines, cum illius continentia: ab illo qui cepit conditas, ab hoc qui constitutas accepit, captas dicitur Syracusas. Ergo & hi numeri 168 sunt cogniti etiam à Latinis. * Genus illud tertium explicetur quale sit numerosa, & apta orationis, quod qui non sentiunt, quas aureis habeant, aut quid in huius hominis simile sit, nescio. Mea quidem & perfecta completoque verborum ambitu gaudent, & curta sentiunt, nec amant redundantia. quid dico meas conciones sæpè exclamare vidi: cum apte verba cecidissent: ille enim expectant aures, ut verbis colligeretur sententia. Non erat hoc apud antiquos, & quidē nihil aliud ferè nõ erat. Nã & verba

ORATOR.

verba eligebāt, & sententias grauis, & sua uerba re-
 periebāt, sed eas aut non uinciebant, aut explebāt
 parum. Hoc me ipsum delectat, inquit. * Quid si 169
 antiquissima illa pictura paucorum colorum ma-
 gis, quam haec iam perfecta delectet? illa nobis sit,
 credo, repetenda, haec scilicet, repudianda. No-
 minibus veterum gloriantur. Habet autem ut in
 atatribus auctoritatem senectus, sic in exemplis an-
 tiquitas, quae quidem apud me ipsum valet pluri-
 mum. nec ego id, quod deest antiquitati, flagi-
 o potius, quam laudo quod est: praesertim cum ea
 maiora iudicem quam sunt, quam illa, quae defunt:
 plus est enim in uerbis, & in sententijs boni, quibus
 illi excellent, quam in conclusionibus sententiarum,
 quam non habent. Post inuenta conclusio est: quae
 credo rufos veteres illos fuisse, si iam nota, atque
 rursus patres esset: quae inuenta, omnibus uos mag-
 nos oratores uideamus. * Sed habet nomen inuidia, 170
 cum in oratione iudiciali, & forensi numerus La-
 tine, Graecè quibus, in esse dicitur: nimis enim insi-
 dianum ad capiendas aures adhiberi uidetur, si
 etiam in dicendo numeri ab oratore quaruntur.
 Hoc freti isti, & ipsi infesta, & amputata loquun-
 tur, & eos vituperant qui apta, & finita pronun-
 tiant. si inanibus uerbis, leuibusque sententijs, iu-
 re: si probares, lecta uerba, quid est cur claudica-
 re, aut insistere orationem malint, quam cum sen-
 tentia pariter excurrere? hic enim inuidiosus nu-
 merus nihil affert aliud, nisi ut sit aptè uerba com-
 prehen-

prehensa sententia: quod sit etiam ab antiquis, sed
 plerumque casu, sæpè natura: & quæ valde laudā-
 tur apud illos, ea ferè, quæ sunt conclusa, laudan-
 171 tur. * Et apud Græcos quidem iam anni propè qua-
 dringenti sunt, cum hoc probatur, nos nuper ag-
 nomimus. Ergo Ennio licuit vetera comēti, dicere,
 3 Versibus, quos olim Fœni, vatesque canebant
 mihi de antiquis eodem modo non licebit præfer-
 rim, cum dicturus non sim,

3 Ante hanc, ut ille: nec, quæ sequuntur.

3 Nos ausi referare. Legi enim audiique non-
 nullos, quorum propemodam absolutè concluderetur oratio. Quod qui non possunt, non est eis satis non contemni: laudari etiam volunt. Ego autem illos ipsos laudo, idque meritò quorum se isti imitatores esse dicunt, etsi in eis aliquid desidero: hos verò minime, quæ nihil illorum nisi vitium sequuntur, cum à bonis absint longissime. * Quod si aureæ tam inhumanas, tamque agrestes habent: ne doctissimorum quidem virorum eos mouebit auctoritas? Omitto Isocratem, discipulosque eius, Ephorum, & Naucratem: quamquam orationis faciendæ, & ornandæ auctores locupletissimi, summi que ipsi oratores esse debeant. Sed quis omnium doctior? quis acutior? quis in rebus vel inuentus, vel indicandis acrior Aristotele fuit? qui pro Isocrati est aduersatus infensus? Is igitur versus in oratione vetat esse, numerum iubet. Eius
 auditor

ORATOR.

auditor Theodectes in primis (vt Aristoteles sepe
 significat) politus scriptor atque artifex, hoc idem
 & sentit, & praecipit. Theophrastus vero, isdem de
 rebus etiam accuratus. Quis ergo istos ferat, qui
 hos auctores non probent? nisi omnino hac esse ab
 his praecepta nesciunt. * Quod si ita est (nec verò ali- ¹⁷³
 ter existimo) quid ipsi suis sensibus non mouentur?
 nihilne eius inane videtur, nihil inconditum, nihil
 cuttum, nihil claudicans, nihil redundans? In ver-
 su quidem theatra tota exclamant si sit vna syl-
 laba aut breuior, aut longior. Nec vero multitudo
 pedes nouit, nec illos numeros tenet, nec illud
 quod offendit, aut cur, aut in quo offendat intelli-
 git: & tamen omnium longitudinum, & breuita-
 tum in sonis, sicut acutarum grauiumque vocum,
 iudicium ipsa natura in auribus nostris collocauit. * ¹⁷⁴
 Visne igitur, Brute, totum hunc locum accuratius
 etiam explicemus, quam illi ipsi, qui & haec, & alia
 nobis tradiderunt? an his contenti esse, quae ab illis
 dicta sunt, possumus? Sed quid quero, velisne: cum
 tu eris tuus eruditissimè scriptis, te id vel maxi-
 me velle perspexerim? Primum ergo origo, deinde
 causa, post natura, tum ad extremum vsus ipse ex-
 plicetur orationis apta atque numerosa. Nam qui I-
 socratem maxime mirantur, hoc in eius sumis lau-
 dibus ferunt, quod verbis solutis numeros primus ad-
 iunxerit. Cum enim videret oratores cum seueri-
 tate audiri, poetas autem cum voluptate: tum dicitur
 numerus secutus, quibus etiam in oratione uteremur,

CURR

cum iucunditatis causa, tum, ut varietas occurre-
 175 ret fatuetur. * Quod ab his vere quadam ex parte,
 non totum dicitur. Nam neminem in eo genere
 scientius versatum Isonate confitendum est. sed
 princeps inueniendi fuit Thrasimachus, cuius om-
 nia nimis etiam existant scripta numerosè. Nam,
 ut paulo ante dixi, paria paribus adiuncta, & si-
 militer definita, itemque contrarijs relata con-
 traria, quæ sua sponte, etiam si id non agas, ca-
 dunt plerumque numerosè, Gorgias primus inue-
 nit, sed huius est usus intemperantius. Id autem est
 genus, ut ante dictum est, ex tribus partibus collo-
 176 cationis alterum. * Horum uterque Isocratem a-
 tate præcurrit, ut eos ille moderatione, non inuen-
 tione vicerit: est enim ut in transferendis, facien-
 disque verbis tranquillior, sic in ipsis numeris sedatior.
 Gorgias autem audior est generis eius, & huius
 festiuitatibus (sic enim ipse censet) insolentius ab-
 utitur: quas Isocrates cum tamen audiuisset in
 Thessalia adolescens senem iam Gorgiam, mode-
 ratius temperauit, Quinetiam se ipse tantum,
 quantum atate procedebat (prope enim centum
 confecit annos) relaxarat à nimia necessitate nu-
 merorum: quod declarat in eo libro, quem ad
 Philippum Macedonem scripsit, cum iam admo-
 dum esset senex: in quo dicit sese minus iam serui-
 re numeris, quam solitus esset. ita non modo supe-
 177 riores, sed etiam se ipse correxerat. * Quoniam
 igitur habemus apta orationis eos principes, uictor-
 resque

ORATOR.

resque quos diximus, & origo inuenta est, causa
 queratur. qua sic aperta est, vt mirer veteres non
 esse commotos, praesertim cum, vt sit, fortuito saepe
 aliquid conclusè, apteque dicerent. quòd cum ani-
 mos hominum, aureuque pepulisset, vt intelligi pos-
 set, id quod casus effudisset, cecidisse iucunde, no-
 tandu certe genus, atque ipsi sibi imitandi fuerunt:
 aures enim, vel animus, aurium nuncio, naturalem
 quandam in se continet vocum omnium mensuram.

* Itaque & longiora, & breuiora iudicat, & per- 178
 fecta ac moderata semper expectat. Mutila senti-
 tit quadam, & quasi decurtata quibus tanquam
 debito fraudetur, offenditur. Produciōra alia, &
 quasi immoderatus excurrentia, quae magis etiam
 aspernantur aures: quod cum in plerisque, tum in
 hoc genere nimium quod est, offendit vehementius,
 quam id quod videtur parum. Vt igitur poetica, &
 versus inuentus est terminatione aurium, & ob-
 seruatione prudentium: sic in oratione animaduer-
 sum est, multo quidem illud serius, sed eadem na-
 tura admonente, esse quosdam certos cursus, conclu-
 sionesque verborum. * Quoniam igitur causam quoque; 179
 ostendimus, naturam nunc (id enim erat tertium) si
 placet, explicemus: quae disputatio non huius instituti
 sermonis est, sed artis intima. Quari enim potest
 qui sit orationis numerus, & vbi sit positus, & natus
 ex quo, & is, vnusue sit, an duo, an plures, quaque ra-
 tione componatur, & ad quam rem, & quando, & quo
 loco, & quemadmodum adhibebis aliquid voluptatis
 & affe-

ONIS

vt variè occur-
 rere qualis expe-
 riamen non generi
 quod admodum est, sed
 quod admodum, ut
 apta numeris. Non,
 veritas admodum, & l-
 comit argueret
 inueni si id non agat, ut
 Gorgias primus
 mentum. Id autem
 est tribus partibus
 uterque liberatio
 detur atque, nam
 transferendis, ius-
 in ipso numero in
 generis eius, & in
 enest in plerumque
 inueni autem
 nam Gorgiam, mode-
 riam se ipse tanquam
 (proprietate certum
 a nomina necessitate
 in libro, quod ad
 scriptis, cum iam
 se inueni
 ita non modo
 veritate. Quoniam
 non casu proprie

- 180 afferat.* Sed vt in plerisq; rebus: sic in hac duobus
est considerandi via : quarum altera est longior,
breuior altera, eadem etiã planior. Est autẽ longi-
oris prima illa quaestio, sit ne omninõ vlla numerosa
oratio: quibusdã enim nõ videt̃ur: quia nihil inest in
ea certi, vt in versibus: & quod illi, qui affirmãt eos
esse numeros, rationẽ cur sint, non queant reddere.
Deinde si sit numerus in oratione, qualis sit, aut
quales: & ex poetice sine numeris, an ex alio genere
quodam: & si è poeticis, quis eorũ sit, aut qui. nõ que
alijs vnus modo, alijs plures, alijs omnes idẽ viden-
tur.* Deinde quicũq; sunt, siue vnus, siue plures, cõ-
mune snẽ sint omni generis orationis : quoniã aliud
genus est narrandi, aliud persuadendi, aliud docen-
di: an dispares numeri cuiusque orationis generi ac-
commodentur. Si cõmunes, qui sint: si dispares, quid
inter sit, & cur non aequẽ in oratione, atq; in versu
numerus appareat. deinde quod dicitur in oratione
numerosũ, id vt rũ numero solũ efficiatur, an etiam
vel cõpositione quadã, vel genere verborũ : an sit
suum cuiusque, vt numerus interuallũ, cõpositio vo-
cibus, genu ipsũ verborũ quasi quadã forma, & lu-
mine orationis appareat: sit que omniũ fons cõposi-
tio, ex eaque & numerus efficiatur, & ea qua di-
cuntur orationis quasi forma, & lumina, qua, vt di-
xi, & Graeci vocant *ἐξήματα*.* At nõ est vnũ, nec idem,
quod voce inuẽdũ est & quod moderatione absolu-
tũ, & quod illuminatũ genere verborum : quã quã
id quidẽ finitũ est numero, quia per se plerũ que
perfe-

perfectum est. compositio autem ab utroque differt,
 que tota seruit grauitati vocum, aut suauitati. Hac
 igitur fere sunt, in quibus rei natura querenda sit.

* Esse igitur in oratione numerum quendam non est 183
 difficile cognoscere; iudicat enim sensus, in quo ini-
 quum est, quod accidit non agnoscere, si cur accidat
 reperire nequeamus: neque enim ipse versus ratione
 est cognitus, sed natura, atque sensu: quem diuina
 ratio docuit quid acciderit. ita notatio naturae, &
 animaduersio peperit artem. Sed in versibus res est
 apertior: quamquam etiam a modis quibusdam, ceterum
 remoto, soluta esse videatur oratio, maximeque id in
 optimo quoque eorum poetarum, qui λυρικοί à Grae-
 cis nominatur: quos cum cantu spoliaueris, nuda
 parte remanet oratio. * quorum similia sunt quaedam 184
 etiam apud nostros: velut in Thyeste.

2. Quemnam te esse dicam? qui tamen senectute.
 & qua sequuntur. qua, nisi cum tibi cen accessit. o-
 rationi sunt soluta similibus. At Comisorum senarij
 propter similitudinem sermonis sic saepe sunt abie-
 cti, ut nonnunquam vix in his numerus, & versus
 intelligi possit: quo est ad inueniendum difficilius in
 oratione numerus, quam in versibus. * Omnino duo 185
 sunt, qua condiant orationem, verborum, numero-
 rumque iucunditas. In verbis inest quasi materia
 quadam, in numero autem expositio: sed ut ceteris
 in rebus, necessitas inuenit antiquiora sunt, quam
 voluptatis, ita & in hac re accidit, ut multis saeculis
 ante oratio nuda, ac rudis ad solos annorum sensus

- exprimendos fuerit reperta, quã ratio numerorũ
 caussa delectationis aurium excogitata. * Itaq; &
 186 Herodotus, & eadem superior quẽ ætas numero ca-
 ruit, nisi quando temere, ac fortuito, & scriptores
 peructeres de numero nihil omnino, de oratione
 præcepta multa nobis reliquerunt. Nã quod & faci-
 lius est, & magis necessarium, id semper ante cog-
 noscitur. Itaq; trãslata, aut facta, aut iũcta verba
 facile sũt cognita, quia sumebantur è consuetudi-
 ne, quotidianoque sermone: numerus autẽ modo nõ
 depromebatur, neq; habebat aliquam necessitudi-
 nem, aut cognitionẽ cum oratione. Itaq; se ius ali-
 quãto notatus, & cognitus, quasi quãdã palatrã,
 187 & extrema lineamẽta orationi attulit. * Quod si
 & angusta quadã atq; concisa, & alia est collata
 & diffusa oratio: necesse est id non litterarũ ac-
 cidere natura, sed intervallorũ longiorũ. & breuiũ
 varietatẽ: quibus implicata atq; permixta oratio,
 quoniam tum stabilis est, tum volubilis, necesse est
 eiusmodi naturam numeris contineri. Nam circui-
 tus ille, quẽ sæpẽ iam diximus, incitatio numerũ
 ipso fertur, & labitur, quo ad perueniat ad finem,
 & insistat. Perspicuum est igitur numeris asserẽdam
 188 orationẽ esse debere, & ære versibus. * sed hi numeri
 poeti, in eis sint, an ex aliõ genere quodã, deinceps
 est videndum. Nullus est igitur numerus extra po-
 eticos, propterea quod definita sunt genera nume-
 rorum. Nam omnis talis est, vt vnus sit è tribus: pes
 enim, qui adhibetur ad numeros partitur in tria:

ut necesse sit partem pedis, aut aequalem esse alteri
 parti, aut altero tanto, aut sesqui esse maiorem. Ita
 fit aequalis dactylus, duplex iambus, sesquiplez paan.
 qui pedes in orationem non cadere qui possunt? qui-
 bus ordine locatis, quod efficitur numerosum sit ne-
 cesse est. * Sed quaeritur, quo numero, aut quibus po- 189
 rissimum: sit utendum. Incidere vero omnes in oratio-
 nem etiam ex hoc intelligi potest, quod versus saepe in
 oratione per imprudentiam dicimus: quod vehemen-
 ter est vitiosum: sed non attendimus, neque exaudi-
 mus nosmet ipsos, senarios vero. & Hipponacteos ef-
 fugere vix possumus: magnam enim partem ex iambis
 nostra constat oratio. sed tamen eos versus facile ag-
 noscit auditor: sunt enim vsi: at: vs. mi. Inculcamus
 autem per imprudentiam saepe etiam minus vsi a-
 tos, sed tamen versus; vitiosum genus, & longa ani-
 mi prouisione fugiendum. * Elegit ex multis Isocra- 190
 tu librū tringinta forsasse versus Hieronymus, Peri-
 pateticus in primis nobilibus, plerisque senarios, sed etiā
 anapaesticos, quo quid potest esse turpius? etsi in eli-
 gendo fecit malitiosè. prima enim syllaba de mpra in
 primo verbo sententiae, postremum ad verbum pri-
 mam rursus syllabam adiunxit insequens. ita fa-
 ctus est anapaesticus is, qui Aristophaneus nominatur.
 quod ne accidat obseruari nec potest, nec necesse est.
 Sed tamen hic corrector, in eo ipso loco quo reprehendit
 in eum, immitit imprudens ipse senarium. Sit igitur
 hoc cognitum, in solutis etiam verbis in sese nu-
 meros, eosdemque esse oratorios, qui sunt poetici. * Se- 191
 quitur

quitur ergo, ut qui maxime cadant in oratione aptam numeri, videndum sit: Sunt enim qui iambicum putent, quod sit orationi simillimum: qua de causa fieri, ut is, potissimum propter similitudinem veritatis adh. beatur in fabulis: quod ille dactylus numerus hexametrorum magniloquentia sit accommodatior. Ephorus autem levis ipse orator, sed profectus ex prima disciplina paena sequitur, aut dactylum: fugit autem spondeum & trocheum. Quod enim paena habeat tres brevis, dactylus autem duas, breuitate & celsitate syllabarum labi putat verba proclivius: contraq; acciderit in spondeo & trocheo: quod alter ex longis constaret, alter è brevibus fieret; alteram nimis incitatam, alteram nimis tardam
 192 orationem, neutram temperatam. * Sed & illi priores errant, & Ephorus in culpa est. nam & qui paena praeter eunt, non vident molliissimum à se numerum, eundemq; amplissimum praeteriri. Quod longè Aristoreli videtur secus, qui iudicat heroum numerum grandiosem, quam disideret soluta oratio: iambicum autè nimis è vulgari esse sermone. Ita neq; humilem, nec abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat: plenam tamen eam vult esse grauatam, ut eos qui audient, ad maiorem admirationem possit traducere. * Trocheum autem, qui est
 193 eodem spacio quo choraeus, cordacem appellat, quia contractio, & breuitas dignitatem non habeat. Ita paena probat, eoque ait ut omnes: sed ipsos non sentire cum utantur: esse autem tertium, ac medium inter illos: sed ita factos eos pedes esse, ut in eis singulis

gulis modus inſit, aut ſeſquiplez, aut duplex, aut
 par. Itaque illi de quibus ante dixi, tantummodo
 commoditati habuerunt rationem, nullam digni-
 tatis. * Iambus enim, & Dactylus in verſum cadunt
 maximè. Itaque vt verſum ſigimus in oratione, ſic
 hi ſunt euitandi continuati pedes: aliud enim quid-
 dam eſt oratio, nec quidquam inimicius, quam ille
 verſibus. Paene autem minimè eſt apertus ad verſum:
 quo libertatis eum recepit oratio. Ephorus verò ne
 ſpondaeum quidem, quem fugit, intelligit eſſe: aequalè
 dactylo, quem probat, ſyllabas enim metiendos pedes,
 nò inſerualle exiſtimat: quòd idem facit in trochaeo:
 qui temporibus, & inſerualle eſt pro iambo, ſed eo
 vitioſus in oratione, ſi ponatur extremus, quòd ver-
 ba melius in ſyllabas longiores cadunt. Atque haec,
 qua ſunt apud Ariſtoſelem, eadem à Theophrasto,
 Theodeteq; de paene dicuntur. * Ego autem ſentio
 omne in oratione eſſe quaſi permiſtos, & conſiſſos
 pedes: nec enim eſſe gere poſſimus animadueſionem,
 ſi ſemper iſdem uteremur: quia nec numeroſa eſſe,
 vt poema, neque extra numerum, vt ſermo vulgus
 eſt, debet oratio: alterum nimis eſt vinctum, vt de in-
 duſtria factum appareat: alterum nimis diſſolutum,
 vt peruagatum, ac vulgare videatur: vt ab altero
 non diſcedere: alterum oderit. * Sic igitur, vt ſuprà
 dixi, permiſta & temperata numeris, nec diſſoluta,
 nec tota numeroſa, paene maximè, quoniam opti-
 mus auctor ita cenſet, ſed reliquis etiam numeris,
 quos ille praterit, temperata. Quos autem numeros,
 eum quibus tanquam purpuram miſceri oporteat,
 Ec 4 nunc

¶unc dicendum est: atque etiam quibus orationis ge-
 neribus sint quique accommodatissimi: namque enim
 frequentissimus est in ijs, quae demisso atque humili
 197 sermone dicuntur. * paucis autem in amplioribus: in
 viroque dactylis. ita in varia & perpetua oratione
 hi sunt in se miscendi & temperandi. si minimè
 animaduertetur delectationis aucupium, & qua-
 drande orationis industria: quae latebis eò magis, si
 & verborum, & sententiarum ponderibus utemur.
 Nam qui audiunt, haec duo animaduersunt, & in-
 eunda sibi censent: verba dico, & sententias: eaq̃
 dum animi attentione admirantes excipiunt, fugis
 198 eos, & praeteruolat numerus: qui tamen si abisset, illa
 ipsa delectarent. * Nec verò nimius is cursus est nu-
 merorum, orationis dico, nam est longè aliter in ver-
 sibus: nihil ut fiat extra modum: nam id quidem es-
 set poema: sed omni nec claudicans, nec quasi fluctu-
 ans, & aequaliter, constanterq; incedens, numerosa
 habetur oratio. Atque id in dicendo numerosum pu-
 tatur, non quod totum constas è numeris: sed quod
 ad numeros proxime accedit. quo etiam difficile est
 oratione uti, quam versibus: quod in illa certa qua-
 dam, & definita lex est, quam sequi sit necesse. in di-
 cendo autem nihil est propositum, nisi aut ne immo-
 derata, aut angusta, aut dissoluta, aut fluens sit ora-
 tio. Itaque non sunt in eamquam tibicini percussio-
 num modi: sed vniuersa comp: ebersio, & species o-
 rationis clausa, & terminata est: quod voluptate
 199 aurium iudicatur. * Solet autem quari, totone in
 ambobus verborum numeri tenendi sint, an in primis
 parti-

partibus, atque
 delectantur
 tiam. Est autem
 ponendus est
 re cum aures
 acquiescant,
 hunc extum-
 rum illa com-
 ad extremam
 na disciplinam
 & quae cum
 ptorum sibi
 circumscriptis
 coniectura
 fiat in dem-
 rum descriptu-
 ditur: aug-
 spectari debet
 sus est in ora-
 gressu: ut iam
 dum veli ven-
 gu, quam
 cum faciamus
 tioni poematis
 materia &
 collocatione
 partes verborum
 de proprijs ni-
 autem ea qua
 metus: sed in

ORATOR.

partibus, atque in extremis: plerique enim censent ca-
dere tantum numerosè oportere, terminarique senten-
tiam. Est autem, ut id maximè deceat, non id solum:
ponendus est enim ille ambitus, nō abijciendus. Qua-
re cum aures extremam semper expectent, in eoq;
acquiescant, id vacare numero non oportet: sed ad
hunc exitum tamen à principio ferri debet verbo-
rum illa comprehensio, & tota à capite ita fluere, ut
ad extremum veniens ipsa consistat. * Id autem bo-
na disciplina exercitatis, qui & multa scripserint, 200
& quacunq; etiam sine scripto dicerent, similia scri-
ptorum fecerint, non erit d.fficillimum: ante enim
circumscriptur mente sententia, confestimq; verba
concurrunt: qua mens eadem, qua nihil est celerius,
statim dimittit, ut suo quodq; loco respondeat. quo-
rum descriptus ordo alias alia terminatione conclu-
ditur: atq; omnia illa & prima, & media verba,
spectare debent ad ultimum. * Insuper enim cur- 201
sus est in oratione incitator, interdum moderata in-
gressio: ut iam à principio videndum sit, quem admo-
dum velut venire ad extremum: nec in numero ma-
gi, quam in reliquis ornamentis orationis, eadem
cum faciamus quae poëtae, effugimus tamen in ora-
tione poëmatici similitudinem: est enim in utroq; &
materia & tractatio: materia in verbis, tractatio in
collocatione verborum. Terna autem sunt utriusque
partes verborum: translatum, novum, prisum. nam
de proprijs nihil hoc loco dicimus. * Collocationes 202
autem ea quas diximus, compositio, concinnitas, nu-
merus: sed in utroque frequentiores sunt, & liberio-

- ves poeta. Nam & transferunt verba cum crebrius, tum etiam audacius, & prisci libentius utantur, & liberius nouis: quod idem fit in numeris, in quibus quasi necessitate parens coguntur, sed tamen hoc nec nimis esse diuersa, neque villo modo coniuncta intelligi licet. * Ita fit, ut non item in oratione, ut in versu, numerus exstet: idq̄, quod numerosum in oratione dicitur, non semper numero fiat, sed nonnquam aut concinnitate, aut constructione verborum. Ita si numerus orationis quaeritur qui sit: omnis est, sed alius alio melior, atq̄, aptior: si locus, in omni parte verborum: si vnde ortus sit, ex aurium voluptate: si componendorum ratio, dicesur alio loco: quia pertinet ad vsum, quae pars quarta, & extrema nobis in diuidendo fuit: si ad quam rem adhibeatur, ad delectationem: si quando, semper: si quo loco, in tota continuatione verborum: si quae res efficiat voluptatem: e idem quae in versibus: quorum modum notat ars, sed aures ipso tacito eum sensu sine arte definiunt. * Satis multa de natura: sequitur vsus, de quo est accuratius disputandum. In quo quaesitum est, in oratione circui: u illo orationis, quem Graeci περιόδοϋ, nos tum ambitum, tum circuitum, tum comprehensionem, aut continuationem, aut circumscriptionem dicimus, an in principiis solentem, an in extremis, an in vtraq̄ parte numerus tenendus sit: deinde cum aliud videatur esse numerus, aliud numerosum, quid intersit. * cum autem in omnibus ne numeris aequaliter particulas deceat incidere, an facere alias breuiores, alias longiores: idq̄, quando,

quando, aut
an fugat
sive aut
collocetur,
genere d
qua ratione
etiam est
quatenus
culu, &
rendamq,
ante plures
genere v
explicanda
eius rem a
* At licet n
uerso gene
sum esse: v
vnum sel
verfatur, de
storia, &
placet omni
illa circums
inclusa corr
fatis, absol
nata haq, vel
continatio,
qui alioq
ris eius, qu
remotamq,
red geret om

quando, aut cur, quibusque partibus: pluribus sine,
 an singulis: imparibus, an equalibus: & quando aut
 iste aut ille sit utendum: quaque inter se aptissime
 collocentur, & quomodo: an omnino nulla sit in eo
 genere distinctio: quodque ad rem maximè pertinet,
 qua ratione numerosa fiat oratio. * Explicandum 206
 etiam est unde orsa sit forma verborum, dicendumque
 quantos circuitus facere debeat: deque eorum parti-
 cula, & tanquam incisionibus differendum est: qua-
 rendumque, verum vna species, & longitudo sit earum,
 anne plures: et si plures, quo loco, aut quando, quoque
 genere uti oporteat. Postremè totius generis utilitas
 explicanda est, qua quidem patet latius: non ad vnam
 enim rem aliquam, sed ad plures accommodatur.
 * Ac licet non ad singulas res respondentem de vni- 207
 uerso genere sic dicere, ut etiam singulis satis respon-
 sum esse videatur. Remotis igitur reliquis generibus,
 vnum selegimus, hoc quidem, quod in causis, foreque
 versatur, de quo diceremus. Ergo in alijs, id est, in hi-
 storia, & in eo, quod appellamus ἐπειρητικόν,
 placet omnia dici Isoleo, Theopompeoque more,
 illa circumscriptio, ambitusque, ut tanquam in orbe
 inclusa curras oratio, quoad insistant in singulis per- 208
 factis, absolutisque sententijs. * Itaque posteaquam est
 nata hec, vel circumscriptio, vel comprehensio, vel
 continuatio, vel ambitus, sic ita licet dicere: nemo,
 qui aliquo esset in numero, scripsit orationem gene-
 ris eius, quoad esset ad delectationem comparatum,
 remotumque à iudicijs, forensisque certamine, quin
 rediret omnis ferè in quadrum, numerumque
 sen-

sententias. Nam cum is est auditor, qui non veretur, ne composita orationis insidijs sua fides attē-
 209 tetur: gratiam quoque habet oratori voluptati au-
 rium seruienti. * Genus autem hoc orationis neque
 totum assumendum est ad causas forenses, neque
 omnino repudiandum: si enim semper utare; cum
 satietatem affert, tum quale sit, etiam ab imperi-
 tis agnoscitur. Detrahit praterea actionis dolorē,
 aufert humanum sēsū actoris, tollit funditus ve-
 ritatem, & fidem. Sed quoniam adhibenda non nā-
 quam est, primum videndum est, quo loco: deinde,
 quamdiu retinenda sit: tum quot modis commutā-
 210 da. * Adhibenda est igitur numerosa oratio, si aut
 laudandum est aliquid ornatius, ut nos in accu-
 sationis secundo de Sicilia laude diximus; aut in
 senatu de consulatu meo: aut exponenda narratio,
 qua plus dignitatis desiderat, quam doloris, ut in
 quarto Accusationis de Ennensi Cerere, de Sege-
 stana Diana, de Syracusarum situ diximus. Sæpē
 etiam in amplificanda re concessu omnium fundi-
 tur numerosē, & volubiliter oratio. Id nos fortasse
 non perfecimus, conati quidem sapissimē sumus;
 quod plurimis locis per orationes nostræ voluisse nos,
 atque animo contendisse declarant. Id autem tum
 valet, cum is, qui audit, ab oratore iam obsessus est,
 ac tenetur: non enim id agit, ut insidiatur & obser-
 uet: sed iam fauet processumque vult; dicendique
 211 vim admirans, non inquit quod reprehendat *
 Hac autem forma retinenda non diu est, nec dico
 in

ORATOR.

in peroratione, quam ipse includit, sed in orationis
 reliquis partibus. Nam cum sis his locis usus, qui-
 bus ostendi licere, transferenda tota dictio est il-
 la, qua nescio cur, cum Graci *ἡμῶν μὲν τὰ ἔθνη* no-
 minent, nos non recte incisa, & membra dicamus:
 neque enim esse possunt rebus ignotis nota nomina:
 sed cum verba aut suauitatis, aut inopia causa
 transferre soleamus, in omnibus hoc fit artibus; vt
 cum id appellandum sit, quod propter rerum igno-
 rationem ipsarum nullum habuerit ante nomē, ne-
 cessitas cogat aut nouum facere verbum, aut a si-
 mili mutuari. *Quo autem pacto deceat incise, me-
 bratimue dici, iam videbimus: nūc quot modis ma-
 tentur comprehensiones, conclusionesque dicendum
 est. Fluit omnino numerus à primo, tum incitatus
 breuitate pedum, tum proceritate tardius. cursum
 contentiones magis requirunt; expositiones rerum
 tarditate. Insihit autem ambigus modis pluri-
 bus: è quibus vnum est secuta Asia maxime, qui
 dichoreus vocatur, cum duo extremi chorei sunt, id
 est, è singulis longis & breuibus: explanandum est
 enim, quod ab alijs idē pedes alijs nominatur vo-
 cabulis. *Dichoreus nō est ille quidem sua spē vi-
 tiosus in clausulis: sed in orationis numero nihil est
 tam vitiosum, quā si semper est idem. Cadit autem
 per se ille ipse praeclarè, quo etiā satietas formidā-
 da est magis. Me stante C. Carbo C. F. trib. pl. in cō-
 cione dixit his verbis, O. M. Druse patrem appel-
 lo. Hac quidem duo binis pedibus incisim: dein
 mem-

212

213

214. membratim. * Tu dicere solebas, sacram esse rem.
 hac item membratennis. post ambitus, Quicumque
 eam violauissent, ab omnibus esse ei poenas persolu-
 tas, Dichoreus: nihil enim ad rem extrema illa lō-
 ga sit, an breuis. deinde; Patris dictam sapiens, te-
 meritas filij comprobauit. Hoc dichoreo tantus cla-
 mor concionis excitatus est, vt admirabile esset.
 Quærononndè id numerus effecerit? verborum ordi-
 nem immutasset sic. Cōprobauit filij temeritas aīā
 nihil erit; et si temeritas ex tribus breuibus, & lon-
 ga est, quem Aristoteles vt optimum probat, à quo
 215. dissentio. * At eadem verba, eadem sententia. ani-
 mo istuc satis est. auribus non satis. Sed id crebrius
 fieri non oportet. Primum enim numerus agnosci-
 tur, deinde sariat. postea, cognitafacilitate con-
 temnitur. Sed sunt clausula plures, quæ numerosè,
 & iucunde cadant. Nam & Creticus qui est è lon-
 ga, & breui, & longa, & eius equalis Pean, qui
 spatio par est, syllaba longior, quam commodissime
 putatur in solutam orationem illigari, cum sit
 duplex. nam aut è longa, & tribus breuibus, qui
 numerus in primo viget, iacet in extremo: aut to-
 tidem breuibus, & longa, in quem optimè cadere
 censent veteres, ego non plane reijcio, sed alios an-
 216. tepono. * Ne spondæus quidem funditus est repul-
 andus. etsi enim quod est è longis duabus, hebetior
 videtur & tardior, habet tamen stabilem quen-
 dam, & non expertem dignitatis gradum. In inci-
 sionibus verò multò magis, & in membris: paucita-
 tem enim pedum, grauatatis suatarditate com-
 pensat

penſat. Sed
 non loquitur de
 minum ſit
 tum. * ne
 ga, aut par
 ſpatio par
 è longa & du
 ſtremo. par
 eſt extremu
 intereſt, vt e
 hitre: pede
 tremo locat
 mus eſt da
 extremus a
 an longa ſit,
 pean qui dic
 vidit parum
 quam longa ſi
 labas quam
 habetur. Eſt q
 Ariſtot. de i
 aptiſſimus or
 et tam caden
 eus. Doc bim
 logi: breui
 co aptus eſt,
 nuatus, num
 His igitur tot
 veniat, nec d

pensat. Sed hōs cum in clausulis pedes nomino,
 non loquor de vno pede extremo. adiungo quod mi-
 nimum sit. proximum superiorem; sepē etiam ter-
 tium.* ne iambus quidem, qui est è breui & lon- 237
 ga, aut par trocheus, qui habet treis breuis, sed
 spatii par, non syllabis, aut etiam dactylus, qui est
 è longa & duabus breuibus, si est proximus à po-
 stremo. parum volubilit̄ er peruenit ad extremū, si
 est extremus choraeus, aut spondeus: nunquā enim
 interest, vter sit eorum in pede extremo. Sed ydē
 hi tres pedes, male concludunt si quis eorum in ex-
 tremo locatus est, nisi, cum pro cretico postre-
 mus est dactylus: nihil enim interest dactylus sit
 extremus an creticus: quia postrema syllaba breuis
 an longa sit, ne in versu quidē refert.* Quare etiam 238
 paaan qui dixit aptiorē, in quo esset longa postrema
 vidit parum: quoniam nihil ad rem est, postrema
 quam longa sit. Iam paaan, quod plures habeat syl-
 labas quam treis, numerus à quibusdam, non pes
 habetur. Est quidē, vt inter omnes cōstat antiquos,
 Aristotēle, Theophrastū, Theodectē, Ephorū, vnus
 aptissimus orationi vel orienti, vel media: putāt illi
 etiam cadenti: quo loco mihi videtur aptior creticus.
 Docimus autē è quinq; syllabis, breui, duabus
 longis, breui, longa vt est hoc, Amicos tenes, quouis lo-
 co aptus est, dū semel ponatur: iteratus aut cōri-
 nuatus, numerū apertū, & nimis insignem facit.* 219
 His igitur tot commutationibus, tamque varijs si
 vt emur, nec deprehendetur manifesto quid à nobis
 de in-

de industria fiat, & occurreret satietati. & quia nō numero solum numerosa oratio, sed & compositione fit, & genere, quod ante dictum est: concinnitatis, compositione potest intelligi, cum ita structa verba sunt, ut numerus non quaesitus, sed ipse secutus esse videatur: ut apud Crassum, Nam ubi libido dominatur, innocentia leue praesidium est: ordo enim verborum efficit numerum, sine vlla aperta oratoris industria. Itaque si qua veteres illi (Herodotum dico & Thucydidem, & tamquam eam artem) apte numerosam dixerunt: ea non numero quaesita, sed verborum collocatione ceciderunt. * Forma vero quaedam sunt orationis, in quibus ea concinnitas inest, ut sequatur numerus, ut necessario. Nam cum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut qua similiter cadant verba verbis comparantur, quidquid ita concluditur, plerumque fit, ut numerose cadat: quo de genere cum exemplis supra dictionis: ut haec quoque copia facultatem affera: non semper eodem modo desiniendi, nec tamen haec ita sunt arcta & astricta, ut ea cum velimus laxare nequeamus. Multum interest virum numerosa sic, id est similis numerorum, an plane est numeris constet oratio. alterum si fit, insolerabile vitium est: alterum nisi fit, dissipata, & inculta, & fluens est oratio. * Sed quoniam non modo non frequenter, verum etiam rard in veris causis, aut forensibus circumscripte, numerosam dicendum est; sequitur videtur, ut videamus quae sint illa quae supra dixi incisa, quae membra: haec enim in veris causis maximam partem orationis

hi obtinet: oratio
 prebentio est quae
 mu, vi & dicitur
 ita fit, neque
 quam, vel potest
 dom fit, aut h
 fra dicitur, dicitur
 Sed habet me
 de verba, &
 tuor igitur,
 quod fit, & con
 singula verba
 nis, quos in
 volumus dic
 cursu inveni
 nihil tam de
 minime app
 illud est Cr
 ant. Nisi in
 profectu efflu
 prodant, q
 desinitia const
 stru copias co
 duo quae vix
 deinde ter
 non longi ex
 perfecta est jo
 Crassus quid
 nus dicitur m
 membratum

ORATOR.

nis obrinet: constat enim ille ambitus, & plena com-
prehensio è quatuor fere partibus, qua membra dici-
mus, vt & aures impleat, & ne breuior sit quam sa-
tis sit, neque longior: quanquam vtrunq, nonnun-
quam, vel potius sæpè accidit, vt aut citius insisten-
dum sit, aut longius procedendum, ne breuitas de-
fracta auri videatur, neue longitudo obrudisse.
Sed habeo mediocritatù rationem: nec enim loquor
de versu, & est liberior aliquanto oratio. * E qua- 222
tuor igitur, quasi hexam: vorum instar versuum
quod sit, constat fere plena comprehensio. His igitur
singula versibus, quasi nodi apparent conuatio-
nù, quos in ambitu coniungimus. Sin membratim
volumus dicere, insistimus: idque cum opus est, ab isto
cursu inuidioso facile nos, & sæpè disiungimus. Sed
nihil tam debet esse numerosum, quam hoc, quod
minime appare: & valet plurimum. Ex hoc genere
illud est Crassi, in sfs faciant patronos. ipsi prode-
ant. Nisi in vello dixisset, ipsi prodeant, sensisset
profecto effluxisset senarium, omnino melius caderet,
prodeant ipsi. * sed de genere nunc distipuro. Cur clan- 223
destinis consilijs nos oppugnant? cur de per fugis no-
stris copias comparant contra nos? Prima sunt illa
duo que xóμματα. Graci vocant, nos incisæ dicimus,
deinde tertium: μέλροί illi, nos membrum. sequitur
non longa (ex duobus enim versibus, id est membris,
perfecta est) comprehensio: & in spondaos cadit. &
Crassus quidem sic plerunque dicebat, idque ipse ge-
nus dicendi maximè probo. sed qua incisim, aut
membratim effertuntur, ea vel aptissimè cadere de-
bent:

ff bent:

bent: ut est apud me, Domus tibi deerat? at habebas.
 pecunia superabas? at egebas. hac incisè dicta sunt
 224 quatuor. * At membratim qua sequuntur duo, In-
 curristi amens in coluinas: in alios in sanus insa-
 nisti. Deinde omnia tanquam crepidine quadam,
 comprehensione largiore sustinentur, Depressam, ca-
 cam, iacentem domum pluris, quam te, & quam
 fortunas tuas aestimasti, dichorao finitur. at dispon-
 das proximum illud. Nam in his quibus ut pugnan-
 culis vis oportet, breuitas facit ipsa liberiores pedes:
 sapè enim singula vitandum est, plerumq; binis: &
 225 utrisque addi pedis pars potest, non ferè ternis am-
 plius. * Incisim autem, & membratim tractata
 oratio in vero casibus plurimum valet: maximeq;
 hu locis, cum aut arguas, aut refellas: ut nostra
 in Corneliiana secunda. O callidos homines, à rem
 excogitaram ò ingenia metuenda, mem-bratim ad-
 huc: deinde casim diximus. Rursus membratim,
 Testis dare volumus. Extrema sequitur compre-
 hensio, sed ex duobus membris, qua non potest esse
 breuior. Quem queso nostrum fecellit, ita vos esse
 226 facturos. * Nec vllum genus est dicendi aut melius,
 aut fortiùs, binis aut ternis ferire verbis, nonnun-
 quam singulis, paullo alias pluribus: inter qua va-
 rris clausulis interponit se raro numerosa compre-
 hensio: quam peruersè fugiens Hegesias, dum ille
 quoque imitari Lyfiam vult, alterum pene Demo-
 sthenem, saltat, incidens particulas: & is quidem
 non minus san-ctij peccat, quam verbis: ut non
 quærat, quem appillet ineptam, qui illum cognoue-
 rit.

rit. Sed ego illa Crassi, & nostra posui, ut qui vellet,
 auribus ipsis, quid numerosum etiam in minimis
 particulis orationis esset iudicaret. Et quoniam plu-
 ra de numerosa oratione diximus, quam quisquam
 ante nos: nunc de eius generis utilitate dicemus. * ni-
 hil enim est aliud, Brute (quod quidem tu minimè
 omnium ignoras) pulchrè, & oratorie dicere, nisi o-
 ptimè sententijs, verbisq; lectissimè dicere. Et nec
 sententia vlla est, quæ fructum oratori ferat, nisi ap-
 pte exposita atque absolute: nec verborum lumen
 apparet, nisi diligenter collocatorum: & horum v-
 trumq; numerus illustrat. Numerus autem (sepè
 enim hoc testandum est) non modò non poetice iun-
 ctus, verumetiam fugiens illum, eiq; omnium disti-
 milimus: non quæ eadem sint numeri non modò or-
 ratorum & poetarum, verum omninò loquentium,
 denique etiam sonantium omnium, quæ mensurè
 auribus possumus: sed ordo pedum facit, ut id
 quod pronuntiatur, aut orationis, aut poëmaticis
 simile videatur. * Hanc igitur siue compositionem, 228
 siue perfectionem, siue numerum vocari placet: ad-
 hibere necesse est, si ornate velis dicere: non so-
 lum, quod ait Aristoteles, & Theophrastus, non so-
 lumnè feratur, ut flumen oratio, quæ non
 aut spiritu pronuntians, aut interductu librarij,
 sed numero coacta debet insistere, verumetiam,
 quod multò maiorem habent apta vim, quam so-
 luta. Ut enim athletas, nec multò secus gladiato-
 res videmus, nihil ne: vitando facere caute, nec
 petendo vehemènter, in quo non motus hic habeas

palestram quandam, ut, quidquid in his rebus fias
 virtus, et ad pugnam, idem ad aspectum etiam sit
 venustum: sic oratio nec plagam grauem facit, nisi pe-
 titio fuerit apta: nec satis recte declinat impetum,
 229 nisi etiam in cedendo, quid deceat, intelligi. * Ita-
 que qualis eorum motus, quos ἔταλας ἄσπετος Græci
 vocant, et alis horum mihi videtur oratio, qui non
 claudunt numeris sententias: tantumque abest, ne
 (quod ij qui hoc aut magistrorum inopia, aut inge-
 nij tarditate, aut laboris fuga non sunt assecuti,
 solent dicere) eneruetur oratio compositione ver-
 borum: ut aliter in ea nec impetus vllus, nec vis esse
 possit. Sed magnam exercitationem res flagitat, ne
 quid eorum qui genus hoc secuti non tenuerunt. si-
 mile faciamus: ne aut verba trahiamus aperte,
 230 quo melius aut cadat, aut voluatur oratio. * quod
 se L. Cæcilius Antipater in proemio belli Punico, nisi
 necessario, facturum negat. O virum simplicem, qui
 nos nihil celet: sapientem, qui seruiendum neces-
 sari putet: sed hic omnino rudis. Nobis autem in scri-
 bendo, atque in dicendo necessitas excusatio non
 probatur: nihil est enim necesse: et si quid esset, id
 necesse tamen non erat consistere. Et hic quidem, qui
 hanc à Lelio, ad quem scripsit, cui se purgat, ve-
 niam petit, et vitur ea trahitione verborum, et
 nihilo tamen aptius explet, concluditque sententi-
 as. Apud alios autem, et Asiaticos maxime nume-
 ro seruientes, inculcata reperias inania quadam
 verba quasi complementa numerorum. Sunt etiam
 qui

quillo vit
 ptingendis
 nus ab
 Tertium es
 rum r the o
 mitione me
 forma veri
 tamen hoc
 copias: sed a
 fere conclud
 gerti, ut m
 stria facta
 quasi rim
 concidat
 mutatio
 rorum: is
 sibus mult
 tra contr
 experi lie
 collocatio
 corrupta
 Cornelian
 mouent,
 venalitij,
 lum, ut sit
 tique, per
 vestu, aut
 stros veter
 quibus Sy

qui illo vitio, quod ab Hegesia maximè fluxit, in-
fringendis, concidentisque numeris, in quoddam ge-
nus abiectum incidant Sicularum simillimum. *

Tertium est, in quo fuerunt fratres illi Asiatico-
rum rhetorum principes Hierocles, & Menocles ²³²
minimè mea sententia contemnendi; et si enim à
forma veritatis, & ab Atticorum regula absunt:
tamen hoc vitium compensant vel facultate, vel
copia: sed apud eos varietas non erat, quod omnia
ferè concludebantur vno modo. Quae vitia qui su-
gerit, vt neque verbum ita traiciat, vt id de indu-
stria factum intelligatur; neque insperciens verba
quasi rimas expleat; nec minutos numeros sequens,
conciat delumbetque sententias: nec sine vlla cõ-
mutatione in eodè semper veretur genere nume-
rorum: is omnia ferè vitia vitauerit. Nam de lau-
dibus multa diximus: quibus sunt alia perspicua vi-
tia contraria. * Quantum autem sit aptè di cere, ²³³
experiri licet: si aut compositi oratoris benè structã
collocationem dissoluas permutatione verborum:
corrumpatur enim tota res, vt & hac nostra in
Corneliana, & deinceps omnia. Neque me diuitia
mouent, quibus omnes Africanos & Laliros multi
venalitiij, mercatoresque superarunt. Immuta paul-
lum, vt sit, multi superarunt mercatores, venali-
tiijque, perierit tota res, Et quae sequuntur, Neque
vestiũ, aut calatum aurum & argentum, quo no-
stros veteres Marcellos, Maximosque multi Eu-
nuchi de Syria, Aegyptoque vicerunt. Verba permu-

E f 3

t a sic 3

et sic, vt sit. Vicerunt Eunuchi è Syria, Aegyptoquè.
 Adde tertium, Neque verò ornamenta ista villa-
 rum, quibus L. Paullum, & L. Mummiū qui rebus
 hūc vrbem, It aliamque omnem refererunt, ab ali-
 quo video perfacile Deliacō aut Syro potuisse su-
 perari: Facit a potuisse superari ab aliquo Syro, aut
 233 Deliacō. * Videsne vt ordine verborum paullum
 commutato, ūsdem verbis stante sententia, ad ni-
 hilum omnia recedant, cū sint ex aptis dissoluta?
 aut si alicuius inconstitū arripias dissipatam aliquā
 sententiam, eamque ordine verborum paullū com-
 mutato in quadrum redigas, efficiatur aptum il-
 lud, quod fuerat ante a diffuens ac solutū? Age su-
 me de Gracchi apud censors illud, abesse nō potest,
 quin eiusdem hominis sit probos improbare, qui im-
 probos probet. Quanto aptius si ita dixisset, quin e-
 iusdem hominis sit, qui improbos probet, probos im-
 234 probare? * Hoc modo dicere nemo vnquam voluit,
 nemoque potuit, quin dixerit. Qui autem aliter dix-
 erunt, hoc assequi potuerunt. ita facti sunt repete
 Attici. Quasi verò Trallianus fuerit Demosthenes:
 cuius nō tū vibrarent fulmina illa, nisi numerū cō-
 torta ferrētur. Sed si quos magis delectant soluta,
 sequatur ea. Sanè modo si quis Phidiam clypeū dissol-
 uerit, collocatōnis vnuersā speciem sustulerit, nō sin-
 235 gularū operū venustatē: vt in Thucydide, orbē modo
 orationis desidero, ornamenta comparent. * Isti au-
 tem cū dissolunt orationem, in qua nec res, nec
 verbum vllum est, nisi abiectum, non clypeum, sed
 vt

ORATOR.

ut in prouerbio est (et si humiliter dictum est, tamen
 consimile est) scopas, ut ita dicam, mihi vi-
 dentur dissoluere. atque ut plane genus hoc, quod ego
 laudo, contempsisse videtur, aut scribant aliquid
 vel Isocrateo more, vel quo Aeschines, aut Demo-
 sthenes utitur, tum illos existimabo non desperatione
 formidauiss: genus hoc, sed iudicio resagiss: aut repti-
 riam ipsa eadem conditione qui uti velit, ut aut dicat
 aut scribat, utra uoles lingua eo genere, quo illi vo-
 lunt. facilius est enim apta dissoluere, quam dispa-
 ra connectere. * Res autem se sic habet, ut breuissimis
 dicam quod sentio, compositis & apte sine sententijs
 dicere insania est: sententiosè autem sine verborum
 & ordine, & modo, insania: sed eiusmodi tamen
 insania, ut ea qui utantur, non stulti homines habe-
 ri possint, etiam plerumq; prudentes: quo qui est cõ-
 tentus, utatur. Eloquentes uero, qui non approbatio-
 nes solùm, sed admirationes, clamores, plausus, si li-
 ceat, mouere debet, omnibus oportet ita rebus excel-
 lat, ut ei turpis sit quidquam aut spectari, aut audi-
 ri libentius. * Habis meum de oratore, Brute, iudici-
 um, quod aut sequere, si probaueris, aut tuo stabis, si
 aliud quoddam est tuum. in quo neque pugnabo te-
 cum, neque hoc meum de quo tantopere hoc libro
 assuecraui, unquam affirmabo esse uerum, quam tu-
 um: potest enim non solùm aliud mihi ac tibi, sed
 mihi ipsi aliud al:as uideri. Nec in hac modo re, qua
 ad vulgi assensum spectat, & ad aurium volupta-
 sem, qua duo sunt ad iudicandum leuissima: sed ne
 in maximis quidem rebus quidquam adhuc inueni-
 fir-

236

237

M. T. CICERONIS ORAT.

238
firmius quod tenerem, aut quo iudicium meum dirigerem, quam illud quodcunque mihi quam simillimū veri videretur, tum ipsum illud verū in occulto lateret. * Tu autem velim, si tibi qua disputata sunt, minus probabuntur, ut aut maius opus institutum putes, quam effici potuerit, aut, dum tibi roganti voluerim obsequi, veretundia negandi, scribendi me impudentiam suscepisse.

FINIS.

